

12. februarja

se je dvignilo avstrijsko delavstvo, da na barikadah z orožjem v roki brani svoje pravice in svobodo proti nakanam klerofašizma in temnim načrtom zanj se skrivajoče reakcije iz črno-žolte dobe. Štiri dni je vzdržal avstrijski proletarijat hrabro — če kje, potem smemo tu rabiti to besedo —, končno je začasno podlegel silni premoči topov in strupenim plinom. Poudarjamo, da je podleglo avstrijsko delavstvo le začasno, kajti silna vdanost socialistični ideji, ki je pognala delavce na barikade, da so se tam borili skupno s svojimi ženami, nam je dovolj veliko jamstvo, da bo to delavstvo tudi v najčrnejši in najtemnejši reakciji znalo ohraniti svojo socialistično zavednost in svojo neizprosno in neuklonljivo borbenost, ki ga bosta prej ali slej privedli do končne zmage.

Danes triumfira v Avstriji reakcija, triumfira fašizem. Njune žrtve so postali že mnogi delavci, ki so morali svoje prepričanje poplačati z življenjem, drugi ječe po ječah, le nekaj se jih je rešilo k nam ali v Češko-slovaško.

Temna noč, ki je zagrnila velik del evropskih dežel, nas ne sme begati in nam ne sme zasenčiti zavesti, da je vkljub vsemu še s o n c e, ki bo prej ali slej vzšlo.

M. Potočnik, Cerkve in današnja doba

Vatikan je bil v času velike francoske revolucije 1789. in meščanskih revolucij 1848. l. vedno na strani fevdalnega absolutizma. Na strani reakcije niso bili samo posamezni duhovniki, temveč celotna katoliška cerkev. Papež Gregor XVI. je po brezuspešni vstaji rimske demokracije 1831. l. izdal encikliko (okrožnico) »Mirari vos«, v kateri je najostreje obsodil vse svobodoljubne struje in ljudi in zahteval neomajno oblast cerkve in plemstva. Ob revoluciji 1848. leta je papež slovesno proklet liberalizem in parlamentarizem in zagrozil z izobčenjem vseh demokratskih voditeljev. Cerkev je povsod ovirala tudi osvobodjenje narodov in formacijo nacionalnih držav. Saj je še slavni Mahnič, slovenski katoliški ideolog, malo pred vojno pisal, da so razni jeziki in narodnosti kazen, ki jo je naložil bog ljudem, ko jim je zmešal jezike. S tem je opravičeval obstoj »katoliške« avstro-ogrske monarhije. Če je bil politični katolicizem tako sovražen vsem meščanskim in nacionalnim revolucijam, je jasno, da je še tem bolj nasprotoval delavskemu socialističnemu gibanju, ki je zrastle v meščanski družbi. Od 1846. do 1863. — torej že ob skromnih početkih proletarskega gibanja — je **katoliška cerkev petkrat javno manifestirala proti socializmu**, ne le proti marksizmu, temveč proti vsakemu nauku, ki ima količkaj skupnega s socialističnim naukom. Ko delavsko gibanje kljub vsem vatikanskim prokletstvom le ni hotelo propasti, temveč se je vedno bolj širilo in krepilo, je papež Leon XIII. predlagal snovanje posebnih krščanskih delavskih organizacij, ki naj zatrô samostojno proletarsko gibanje. Leon XIII. pravi v svoji okrožnici »Quod apostolici« dobesedno to-le:

»In ker se končno pristaši socializma tvorijo iz tiste plasti, ki opravlja ročno delo ali ki stavi svoje delovne moči na razpolago ... in ker se da ta plast rada zapeljati, je potrebno, pospeševati tiste združbe rokodelcev in delavcev, ki so ustanovljene pod zaščito vere in ki vsem članom vlivajo zadovoljnost z njihovo usodo in potrpežljivost v njihovem delu ter jih navajajo k tihemu, mirnemu življenju.«

To je pravi namen vsega takozvanega krščansko-socialnega strokovnega gibanja; nekateri radi prikrivajo te resnične namene, ki jih je predpisal Rim, in si izposojajo — če treba — tudi kake revolucionarne fraze, kakor to počnô pri nas zmedeni pismarji okrog »Del. Pravice«. Toda, če jim je res za socializem, jim ne preostane drugega, kakor da se pridružijo marksističnemu delavstvu.

Ker okrožnice Leona XIII. niso prinesle zaželenega uspeha, je skoval Vatikan novo duhovno orožje proti socializmu z encikliko »Aeterni patris«. Ta okrožnica je proglasila nauke sv. **Tomaža Akvinskega** (ki je posebno pri srcu »Časovemu« protimarksističnemu borcu Terseglavu) kot merodajne za stališče katoliške cerkve o socialnem vprašanju. Ta Tomaž je črpal svojo filozofijo od pogana Aristotela in od sv. Avgušтина. On je razlagal svet kot relativno zadovoljiv rezultat medsebojnih človeških odnošajev, ker ljudje, ki so obremenjeni s podedovanim grehom, ne morejo biti nikdar zadovoljeni, ker morajo pač delati pokoro. Socialna in pravna neenakost je po njegovem mnenju utemeljena v relativnem naravnem pravu, ki ima zopet svoj izvor v nezmotljivem božjem razumu. Ureditev družbe na posamezne stanove je zagovarjal, češ, da mora pač

vsakdo radi svojih grehov ostati v tistem stanu, v katerem se je rodil po božji previdnosti. Te Tomaževe nauke je spopolnil nauk **patriarhalnosti**, ki pravi: kakor v družini vlada oče, kakor veže družino očetova avtoriteta in ubogljivost žene in otrok, tako morajo tudi v človeški družbi nižji stanovi ubogati višje. To je postala socialna teorija katoliške cerkve.

Kdaj se je oznanjal nauk sv. Tomaža? V času, ko je bila cerkev na višku svoje posvetne oblasti, in je zato naravno potrebovala neke »moralne« ali filozofske utemeljitve za svojo oblast. Ista cerkev je pozabila na Tomaževe nauke, ko je začela izgubljeni svojo posvetno oblast, ko so morali papeži pobegniti v Avignon, kjer so postali veliki srednjeveški bankirji, pozabila je na Tomaža, ko so papeži renesanse radi enega ubogega italijanskega trga pozabili na svoje »univerzalne« naloge. Tomaževi nauki so zopet oživeli, ko je morala cerkev skleniti mir s kneževskim absolutizmom. Poudarjali so pa le njegove moralno-teološke nauke, ker so ti dali napol razrušeni Cerkvi nove notranje sile in moči proti raznim sektam, ki so se pojavile proti katoliški cerkvi. Ko so se gospodarske razmere vedno bolj revolucionirale in z njimi tudi ljudje, je začela cerkev vedno zavestneje oznanjati Tomaževo socialno filozofijo. Na njo se naslanja tudi okrožnica Leona XIII. o socialnem vprašanju (*»Rerum novarum«*). Ker Leonova okrožnica zajema vso modrost pri Tomažu Akvinskem, ki je živel v srednjem veku, ni našla skoro nobenega odmeva med industrijskim proletariatom, ki je sam s svojimi izkušnjami spoznal, kako nove resnične razmere in potrebe nasprotujejo starim cerkvenim naukom. Tudi v sami cerkvi se je pojavila močna modernistična struja, ki je hotela oficijelne sholastične nauke nadomestiti z empirično razvojno teorijo; vero je modernistična struja popolnoma ločila od spoznanja, ker človek s svojim razumom ne more spoznati nobenih nadnaravnih sil; zato naj bi bila vera sestavni del notranjega človekovega življenja, ki ga gibajo čustva in notranje potrebe. Cerkvena oblast je najostreje nastopila proti modernizmu, ker je v njem videla nevarnost, da bi se mnogo katoličanov sporazumelo s socializmom. V zvezi s tem se je papež obrnil tudi proti socialističnim stremljenjem, v kolikor so se pojavila v krščanskih delavskih organizacijah. Tako je Leon XIII. izdal novo encikliko *»Graves de communi«*, v kateri je obsodil predvsem krščansko-demokratično gibanje v romanskih deželah. Še enkrat je poudaril svoje nauke iz *»Rerum novarum«* in se nedvomno obrnil proti vsaki samostojnosti katoliških delavskih organizacij, ki jih opozarja, da morajo vselej in brezpogojno ubogati škofe. Leonov naslednik Pij X. je še poostril boj proti vsakemu krščanskemu socializmu in izjavil, da more cerkev priznati le tista delavska društva, ki jih direktno nadzira cerkvena oblast. To je seveda povzročilo močno opozicijo v krščanskih strokovnih organizacijah. Spor je prekinila svetovna vojna, v kateri je cerkev blagoslavljala orožje raznih imperialističnih sil.

Polom Avstro-Ogrske je pomenil propad zadnje katoliške velesile. Še bolj občuten udarec za cerkev je bil propad aristokratske reakcije v večini držav. Radi vsega tega cerkev ni mogla nadaljevati s fevdalno-konservativno politiko. Vse to je povzročilo veliko zmedenost v cerkvenih krogih. Do 1922. l. se je cerkev plašno izogibala vsaki izjavi, ki bi izražala konkretno stališče cerkve napram izpremenjenim razmeram. Med tem so seveda pridno ugibali o načinu, kako bi cerkev prilagodila svoje delovanje novim političnim razmeram. Kjer katoliške stranke še niso obstojale, so jih ustanovili, cerkveni krogi so poleg tega v l. 1918—1922

pripravili »katoliško akcijo«, s katero so prišli 1923. l. na dan. Šele po smrti papeža Benedikta XV. je začela cerkev pripravljati svoje programatično stališče napram izpremenjenemu svetu. Sredi tega dela se je pojavil nov faktor v političnem življenju Evrope — fašizem. Druga stvar, ki je dala misliti Vatikanu, je bila močna struja v nemških krščansko-socialnih strokovnih organizacijah, ki so vedno bolj odkrito sodelovale z razredno-bojevnim prolet. gibanjem. Vatikan je odlašal s svojo odločitvijo o tem pojavu. Medtem je poskušal navezati oficijelne stike s — sovjetsko Rusijo. Pogajanja s sovjetsko Rusijo so trajala več let. Posebni papežev zaupnik za vzhodna vprašanja d' Herbigny se je večkrat mudil v Moskvi kot neoficijelni diplomatski agent Vatikana. Vatikan je bil pripravljen na velike koncesije, samo da bi dosegel državno toleriranje katoliške cerkve v Rusiji, ker je upal, da bi potem pravoslavni v množicah prestopali v priznano katoliško cerkev. Ko se je končala takozvana »nova ekonomska politika« v Rusiji, so se tudi ta pogajanja brezuspešno končala. Vatikan, ki se mu ni posrečilo, da bi z diplomacijo oškodoval pravoslavje v Rusiji in se s tem sam okoristil, je potem napovedal nekakšno »sveto vojno« Rusiji.

Medtem se je pa Vatikan sporazumel z italijanskim fašizmom. (Glej članek »Zakaj cerkev podpira fašizem« v prejšnji št. »Svobode«!) To katoliški cerkvi ni bilo težko, ker je fašizem s svojo socialno teorijo zelo blizu katoliški; razlika je le v tem, da cerkev stremi po tem, da bi sama predstavljala najvišjo oblast, dočim fašizem oznanja vsemogočnost svoje državne oblasti. Konkordat z Italijo je odločilno vplival na stališče cerkve o socialnem vprašanju. Papeška okrožnica »Quadragesimo anno« se zavzema za stanovsko ureditev družbe. Tako se cerkev v bistvu strinja s fašizmom. Dosledno temu je cerkev sklenila konkordat s Hitlerjevo Nemčijo, podprla Dollfussa v Avstriji; v smilu tega podpira vsa reakcionarna gibanja v Evropi in nasprotuje ne le vsakemu socialističnemu, temveč tudi demokratičnemu gibanju. Tega dejstva ne prikrijejo nobena zavijanja katoliškega tiska. Kajti medtem, ko se cerkev dokaj hitro in lahko sporazume z vsakim fašizmom in je pripravljena deliti si z njim oblast, je papež odločno in jasno izpovedal:

»Nemogoče je biti istočasno dober katoličan in pravi socialist.«

Tako zadržanje cerkve napram socialističnemu delavskemu gibanju bo za samo cerkev mnogo bolj usodno nego za delavstvo. Kajti gotovo je to, da delavstvo ne bo poginilo v peklju fašistovske kontrarevolucije in da bo prišel dan, ko bo neizprosno družabni razvoj postavil na mesto fašistovske noči luč svobodne družbe. Cerkev lahko podaljša s svojo podporo življenje fašizmu. Toda rešila ga ne bo. In kaj potem? Nam ni treba iskati odgovora.

Rudolf Golouh, Francija na prelomu

V notranji politiki Francije se je vršil v zadnjem času dalekosežen preokret, o katerem sodi nepoučena javnost, da je bil le logična reakcija na korupcijske afere Staviskega. Ta sodba je pa skoz abotna. Kakor v tem slučaju je bila sploh neka napačna domneva malokedaj spretnije vsiljena nekritičnemu javnemu mnenju. Dogodki v Franciji dokazujejo znova, kako je lahko pri okretnem izrabljanju določenih okoliščin dvigniti ljudske mase, da se sveto bijejo za stvar, ki jo smatrajo za pravično in

pošteno, medtem ko se v resnici izza nje skrivajo temni politični nameni in še temnejši finančni računi. Ko so francoski bojovniki zasedli pariške ulice in zgradili barikade, so najbrže mislili, da rešujejo s tem čast in veličino republike, v resnici so pa dajali svojo kri za smrtne sovražnike francoske republike, njenih idej in njenega poslanstva.

Od Staviskega so dobivali denar i poslanci leveice, i poslanci desnice. Stavisky ni delal vobče med njimi razlike. Najraje bi bil pokupil ves parlament. Značilno je, da očituje njegovo delovanje neko, za sleparja velikega štila nerazumljivo naivnost. Danes je v ostalem dognano, da je bil Stavisky le nezavestno orodje drugih, domačih in tujih političnih in finančnih špekulantov in pustolovcev, tu je igral v glavnem svojo razorno vlogo denar fašističnih in revizionističnih krogov in držav.

Slučaj Stavisky je bil za rojalistično, nazadnjaško, fevdalno in bankratsko Francijo le dobrodošel povod, da se polasti vlade, do katere ni mogla že celo desetletje radi ponovnih volilnih zmag takozvanega levičarskega kartela. In da se ni ta kartel neprestano razdvajal in cepil, bi se bil tudi ta poslednji naskok desničarske Francije na levičarski parlament in levičarsko vladno izjalovil.

Ta kartel je bil namreč številčno dovolj močan, da lahko vsak čas prepreči prevzem vlade po političnih skupinah takozvane desnice, ni bil pa dovolj kompakten, da bi mogel sam stalno in čvrsto vladati. Radi neprestanih nesoglasij med posameznimi skupinami in strujami kartela so se vlade neprestano rušile, in čeprav so vse nove vlade izhajale vedno iz vrst istega kartela, so te večne vladne krize vendarle oslabile ugled in moč parlamentarne večine ter do skrajnosti razširile in ojačile v narodu občutek negotovosti. Desnica je izrabila splošno nejevoljo in slučaj Staviski, da je organizirala uspešen napad na parlament in na vladno. Parlamentarna večina bi pa bila lahko vzlic vsemu, tudi vzlic srditemu naskoku zapeljane ulice, ohranila oblast, da se ni nazadnje tudi pri rešitvi spora z desnico poslužila že preveč izrabljenih metod taktiziranja in kompromisarstva. Doumergue in Tardieu sta danes na vladi bolj radi neenotnosti, neodločnosti in neopredeljenosti takozvane leveice, kakor po zaslugi pariških pouličnih dogodkov.

Bilo bi pa vendar napačno, če bi presojali ta spor in njegov razplet le iz vidika parlamentarne situacije. Vladne krize zadnjih let so bile v resnici le verni odraz globokih socialnih sporov, ki pretresajo javno življenje Francije. Gospodarska kriza je zajela tudi bogato Francijo. Francoski narod, narod ustaljene, čvrste demokratične tradicije, se čuti poleg tega bolj in bolj ogroženega po fašističnih režimih v sosednih državah. Za francoske nazadnjaško-konservativne desničarske stranke predstavlja zmage fašizma v Nemčiji in v Italiji dobrodošel povod, da se pri-tegne tudi Francija v krog reakcionarnih držav, da se po vzgledu ostalih fašistiziranih držav prevalijo vse posledice ekonomske krize na delavce in na kmete, da se jim onemogoči sleherni vpliv na vladne posle ter jih dokončno izloči iz političnega življenja. Za reakcionarno Francijo, ki je vedno sovražila republiko in njene demokratične tradicije, je fašistični sistem vladavine mnogo primernejši: tudi ona bi nedvomno rada nadomestila blesteča historična gesla demokratične in napredne Francije: »Svoboda, enakost, bratstvo!« z gesli hitlerjevske Nemčije: »Artiljerija, infanterija, kavalerija!«

V pogledu notranje politike je torej tudi za francosko desnico fašistični režim najmikavnejši ideal, saj je vladanje s kolom najenostavnejše

— toda v pogledu zunanje politike je pojav fašizma, zlasti v Nemčiji, najresnejša grožnja razvoju in obstoju Francije. Šovinizem in revizijonizem Nemčije, Italije in drugih fašistiziranih držav je ves naperjen proti Franciji in njenim političnim in teritorialnim interesom. Tu se zrcali vsa zapletenost in opasnost položaja, v katerem se nahaja današnja Francija, ki bi bila morala že zdavnaj uvideti, da je bil že sam pojav fašizma v Italiji največja opasnost zanjo in da bi morala od vsega začetka dosledno delati na njegovem razrušenju, ako je hotela rešiti sebe in svet pred njegovo poplavo. V tem pogledu je tudi meščanska levičarska Francija mnogo grešila — v kolikor ne pade v tem pogledu velika odgovornost tudi na večno lažljivo in nezanesljivo zadržanje zahrbtne Anglije. Francija je druga najmočnejša kolonialna država na svetu in je doslej ohranila vojaški in politični primat v Evropi — vendar je pa ona napram združenim, njej sovražnim fašističnim državam številčno mnogo slabejša. Ona more vzlic temu kljubovati vsem nasprotnikom le, ako ohrani v svoji notranji politiki neko enotnost vsaj v pogledu nacionalne samoobrambe. Ta enotnost je pa pri mišljenju in čuvstvovanju Francoza možna le ob brezpogojnem uvaževanju njegovih demokratičnih in republikanskih tradicij in svetovnega poslanstva teh tradicij, ob nedotakljivosti njegove sijajne svobodnjaške preteklosti. Napredna republikanska Francija je zmagala v vseh vojnah in v vseh sporih — nazadnjaška, restavracijska Francija Louisa XV. in Napoleona III. je pa bila vedno premagana, je zaključila svojo slavo s porazom pri Sedanu. Taka Francija bi bila napram današnji Nemčiji, ki je za Francijo in za mir na svetu vse bolj opasna, kakor je Nemčija kedaj bila, lahek plen osvajanja in maščevanja žejnega sovražnika. S temi historičnimi okolnostmi mora računati tudi desničarska Francija: to je glavna ovira njenim reakcionarnim, fašističnim načrtom, iz tega pa tudi izbija vsa težina in vsa obupnost položaja, v katerem danes živi francoski narod in njegova država.

Ali bodo v nadaljnjem političnem delovanju francoskih desničarskih strank in skupin prevladovali obziri do splošnih nacionalnih interesov Francije, ali do svojih lastnih socialnih, privilegirano fevdalnih, kratkomalo razrednih? Če zavladajo v Franciji desničarske sile, imamo dovolj povoda sklepati, tudi po dosedanjih izkušnjah francoske zgodovine, da bodo tudi tukaj prevladali socialni interesi in naklepi privilegiranih slojev. Če se to zgodi, bo Francija stopila v krog fašističnih držav, Francija bo tisti hip nehala biti to, kar je bila doslej, in evropskemu relativnemu miru bo konec.

In s tem bo morda tudi konec Francije.

Naloge levičarskih elementov Francije — od meščanskih do proletarskih — so zato toliko težje, njihov položaj toliko tragičnejši. Levičarske sile se zavedajo, da je obstoj Francije vezan na pogoj, da zmaga v Franciji in na svetu duh univerzalne svobode. Propadla svoboda, propadla francoska država! Pregrupacija sil, ki se vrši pod utisom zadnjih dogodkov v vsej Franciji, se izkristalizira ravno pod geslom: Ali svoboda in mir, ali reakcija in vojna! Na ti dve vprašanji bo moral francoski narod podati v kratkem določen odgovor.

V teh razmerah je zlasti položaj delavskega gibanja zelo kočljiv. Desnica je vobče koncentrirala svoje napade najprej na stranko Leona Bluma. Zavedala se je, da je treba najprej oslabiliti v Franciji socialistično gibanje, da se oslabi demokracija, da se odzame nato i delavcem i kmetom možnost vplivanja na državno politiko, da postane ona spet

izključni monopol konservativnih strank. Zadržanje Leona Bluma treba presojudati v zvezi s tem splošnim položajem, da se prav razume. Njega so delile zelo močne načelne razlike i od desnice i od meščanske levice, s preokretom v krogih levice v pogledu finančnih reform in postopne socializacije gospodarstva, so se pa bile razlike na tej strani že močno zmanjšale — desnica je morala poseči hitro in hrupno vmes že zato, da se pretrga ta opasni proces približevanja. Delavski razred Francije se pa vendar danes še bolj zaveda, da je ob tem zgodovinskem prelomu prvo poklicano, preprečiti zmago desnice. S splošno stavko, ki jo je proglasil ob nastopu Doumergueove vlade, je hotel demonstrirati svojo pripravljenost in odločnost za slučaj, da bi desnica skušala izvesti svoje načrte.

Pri nadaljnjem razpletu notranjih borb v Franciji se bodo protireakcionarne sile nedvomno polarizirale na delavski strani. Vsa težina bojev bo padla bolj in bolj na zavedno delavsko in kmečko ljudstvo. Po velikih brezuspešnih protifašističnih borbah proletarijata v ostalih državah, pada sedaj na francoski proletarijat ogromna zgodovinska naloga, da reši Francijo in da reši svet, da reši svobodo in mir.

Podvig desnice se v tej prvi fazi ni docela posrečil. Stavka francoskega delavstva je gotovo sovplivala, da so se v Doumergueovo vlado pritegnile tudi osebnosti iz levičarskega kartela. Ali naporji reakcije niso s tem prenehali. Ona se šele sedaj prav zbira in učvrščuje. Učvrščuje politično in finančno. Le z učvrstitvijo in združitvijo nasprotnih sil na drugem skrajnem polu bo mogoče odvrniti grozečo opasnost.

Vsa preteklost Francije jamči, da je naše zaupanje v francosko ljudstvo upravičeno.

S. Slokan, Nelson III

*Vrtalni stroji se globlje in globlje v zemljo zajedajo,
črni rovi se v globinah v daljine razpredajo,
človek prodira v osrčje zemljé in peklá.*

*Rudar je že tako daleč od nebá,
je že tako daleč od ljudi in solnčne luči,
da je nad njim, visoko nad njim, ples nad vulkanom.
Človek je stroju brat in sam stroj pod zemljó,
stroj, stroj, saj je rudar, rudar samó v globinah
zemljé, v globinah življenja, da so v višinah
plesalci pred zlatim teletom, nad bobnečim vulkanom.
Njim prémogov prah pljuč ne poji, ne sesá jim krvi,
za nje pod njimi rudar krvavi znoj znoji.*

*Včasih — prečesto — je podzemlje vulkan,
v rovih grmi kakor na sodni dan,
plini se vžigajo, gmote se dvigajo,
stene se rušijo, rovi zapirajo,
skladi zemlje ječé in bobné —
v peklu rudarji umirajo,
v peklu dušé se, blazné.*

Listi objavljajo črne senzacije,
uro za uro rotacije bruhajo,
debelo je tiskano mrtvih število,
listi bobnajo in lajajo,
kolporterji kriče, kriče kot mešetar,
listi še mrtve prodajajo
in samo številka je mrtev rudar.

Pred rovi otroci in žene medlé,
čakajo, čakajo, v obupu in upu ihté.
Rovi zasuti molče;
in medleče žéne grozen krik preseka tišino,
krik, ki sega do neba in v črno globino,
ki sega še v osrčje razrite zemljé.

Pod zemljo grmi, v rovih gori,
rudarji čakajo smrt, a upajo, upajo,
čeprav rov je zaprt, zasut in zalit,
čeprav so jih zazidali v rov,
na krsto zabili pokrov.

Človek umira vsak dan pod zemljó,
vsak dan hrepeni pod solnčno nebó,
vsak dan dviga zaklade, prodira v prepade,
vsak dan kruh si kupuje s krvjó.
Nad vulkanom pa nihče ne ve,
da zlato tele bo padlo z višine,
ko vstane rudar iz črne globine.

Sait Orahovac, Oče in sin

- Kdo, oče, je zgradil
to hišo, lepo in visoko?
— Proletarci, ki domujejo
v kanalu globoko!
— A kdo, oče, je stkal
v izložbi tam mehko svilo?
— Proletarci, ki nosijo
na svojem telesu cunjo gnilo!
— A čevlje, tako fine,
kot jih ona dama nosi?
— Proletarci, ki v mrazu
sredi zime hodijo bosí!

Prevela K.

Po navadi smatrajo za našo narodno umetnost stare ornamente,
risbe na skrinjah, panjih in piruhih, avbe, peče, pasove in tako dalje. To
je res bila naša narodna umetnost, toda ni več.

Ivan Cankar

Voda

Ob svitu naslednjega dne je dvignil neki nesporazum vso Fontamara na noge.

Pri vходу v vas je izvirala izpod kupa kamenja revna voda in je tvorila nekaj tolmun. Po nekaj metrih se je zarila zopet v kamenito zemljo, je izginila in prihajala ob vznožju griča v obliki potoka zopet na površje. Preden se je ta potok zaokrenil proti Fucinu, je napravil mnogo zavinkov. Tu so si zajemali Fontamarezi vodo za tisto malo polj, ki so jih imeli v dolini in ki so bila edino vaško bogastvo. Vsako leto so izbruhnili med njimi pri delitvi vode divji boji. V suhih letih so se končavali z noži.

Ko so torej šli zjutraj 2. junija prvi kafoni iz Fontamare na delo po griču navzgor, so srečali gručo cestarjev, ki so bili prispeli iz mesta, da bi — kakor so pripovedovali — izpeljali potok od polj in zelenjavnih vrtov, ki jih je doslej namakal. Doslej jih je zmeraj namakal, odkar sta zemlja in voda. Sedaj pa bi ga naj nenadoma napeljali v nasprotno stran; tekel naj bi mimo nekaterih vinogradov in namakal zemljo, ki ni bila fontamareška, nego jo je posedoval neki bogat veleposestnik iz mesta. Možu je bilo ime »don Carlo Magna«. To ime pa je imelo svoj pomen: Če si šel ob katerikoli dnevi ali nočni uri k njemu in vprašal: »Ali lahko govorim z donom Carlom?«, je dekla prav gotovo rekla: »Don Carlo? Magna,« Don Carlo jê. Če pa želite, pa govorite lahko z gospo.¹⁾

Prvi hip smo menili, da se cestarji samo norčujejo iz nas. Kajti ljudje iz mesta so to radi delali. En dan bi ne zadoščal, če bi hotel pripovedovati o vseh smešnih prigodah, ki so nam jih napravili. Zgodba o oslu in župniku naj zadošča, da boste imeli vsaj malo pojma!

Fontamara ni nikoli imela župnika. Občina je bila prerевна, da bi ga vzdrževala. Zato je bila cerkev odprta samo ob največjih praznikih; tedaj je prišel iz mesta don Abbacchio, da bi bral mašo in nam razložil evangelij. Pred dvema letoma pa smo napisali na škofa prošnjo, ki smo v njej prosili, naj tudi naša cerkev dobi svojega župnika. Čez nekaj dni smo dobili obvestilo, da je bila naša prošnja dobro sprejeta in naj se pripravimo na svečan sprejem našega prvega župnika. Napravili smo, kajpak, vse, kar je bilo v naši moči. Od vrha do tal smo osnažili cerkev, popravili smo cesto, ki vodi v Fontamara, in jo na nekaterih mestih razširili. Potem smo postavili pri vходу v vas slavolok, hišna vrata pa smo okrasili z girlandami. Končno pa je šlo na določeni dan vse prebivalstvo župniku naproti. Že čez četrt ure smo zagledali, kako se nam bliža velika gruča ljudi. Šli smo dalje, peli svete pesmi in molili rožni venec. Najstarejši so šli naprej, na čelu pa je korakal Generale Baldissera, ki bi naj imel kratek govor. Ženske in otroci so sledili. Ko smo bili mestnim ljudem že prav blizu, smo se postavili ob obeh cestnih straneh, da bi sprejeli našega župnika v sredo. Samo Generale Baldissera je šel dalje in zaklical:

»Hvaljen bodi Jezus Kristus! Hvaljena Devica Marija! Hvaljena cerkev!«

¹⁾ Carlo Magna pomeni istočasno: Karel Veliki in Karel Požeruh.

Ta hip se je množica razdelila in iz njene srede se je prikazal novi župnik v obliki starega, s cerkvenim ornatom okrašenega osla, ki ga je množica pognala z brcami in kamni proti nam!

Take šale se zlepa ne pozabijo, tudi tedaj ne, čeprav si jih meščani mnogo izmislijo. Zato bi mogli preložitev potoka smatrati za šalo. Zdelo se nam je začetek konca, če bi človeška volja začela vplivati še na stvari, ki jih je ustvaril Bog; bilo je, kakor bi začel človek izpreminjati tek sonca, smer vetrov, tek vode. Za nas je pomenjalo to isto, kakor da bi nam kdo povedal, da bodo osli odslej letali, da princ Torlonia ni več princ ali da kafoni ne bodo nič več stradali, skratka, da bodo božji zakoni prenehali biti božji zakoni. —

Ne da bi kaj rekli, so zgrabili cestarji lopate in cepine, da bi izkopali novo strugo. To pa je bilo vendar preveč! Tedaj je odhitel neki kafone nazaj v Fontamaro in skical prebivalce.

»Hitro! Tecite! Moramo paziti... Takoj moramo obvestiti karabiniere in sindaka spodaj v mestu...«

Možje niso nikamor mogli. Junija je preveč dela na polju. Torej je bilo treba poslati ženske. Van bo pa moja povedala, kaj so tam doživele. Ženska je začela s prodirljivim glasom:

»Saj veste, kakšne so ženske. Sonce je bilo že visoko, me pa še zmeraj nismo odšle.

Najprej ni hotela nobena iti. Potem ni mogla nobena zapustiti hiše. Ta je morala nakrmiti kokoši, ona prašiča, tretja je prala, četrta je morala pripraviti raztopino za trte, peta vreče za mlačev in šesta je morala nakositi trave za kozo. Skratka, nobena ni mogla oditi. Samo Sorcanera je odšla, ker je pač vedela, kako mora človek ravnati z višjimi osebami. Spremljala jo je neka druga ženska, a njenega imena rajši ne povem; mož te ženske je bil že deset let v Ameriki. Težko se da zamisliti, da bi jo na tako razdaljo oplodil, vendar pa je bila tudi ona noseča.

»Ali smemo dovoliti, da zastopata Fontamaro v zadevi, ki je važna za vso okolico — oprostite — dve vlačugi?« sem rekla jaz Zompovi ženi.

Ne, tega nismo smele dovoliti. Zato smo šle k Lisabetti Limoni in Mariji Graziji in ju pregovorile, da sta odšli z nami v mesto. Maria Grazia je vzela Ciammarugo s sabo, ta pa Cannarozzevo hčerko in slednja zopet Filomeno Quaterno...

Pravkar smo nameravale oditi, ko je začela žena Pontia Pilata kričati, češ, da je nismo povabile.

»Hočete pač opraviti vse za našimi hrbti?« je kričala, »in se pri tem okoristiti na račun drugih?... Ali mislite, da polje mojega moža ne potrebuje nobene vode več?«

Morale smo počakati, da se je oblekla. Toda namesto da bi se oblekla, je šla po Filomeno Castanijo, Recchiuto, Giuditto Scarponovo in je pregovorila razen tega še Fornaro, da je šla z nami v mesto. Sedaj je bilo že okrog petnajst žensk pripravljenih na odhod in so se zbrale pred Baldisserovo delavnico; toda čakati smo morale še na Marietto Sorcanero, ki se je oblačila. Končno je prišla v pražnji obleki; z novim predpasnikom, s koralami krog vratu in s srebrno junakovo medaljo na prsih.

»Na novem vampu nov predpasnik!« je rekel režeč se Baldissera, ki se je sicer zmeraj delal kratkovidnega, ki pa je prav dobro videl, kadar je bilo treba. Tudi Marietta se je smejala.

Sonce je bilo že visoko, ko smo končno zapustile vas. Bilo je tako vroče, da bi se človek kar zgrudil.

Ko so nas cestarji zagledali, so se prestrašili in pobegnili v vinograde. Lisabetta Limona je predlagala, naj se vrnemo, češ, da smo že dosegle svoj namen. Toda Sorcanera, ki je imela nov predpasnik, je rekla, da je treba vkljub temu v mesto, kajti delavci ne delajo nič na lastno pest, nego na povelje občine. Posvetovale smo se še, ko je Marietta presekala posvetovanje:

»Če se bojite,« je rekla, »pa greva medve kar sami.« Potem je zgrabila ono drugo, ki jo je tudi oplodil sveti duh, in obe sta odšli proti mestu.

»Tega pa že ne smemo dovoliti,« smo rekle, »da bi zastopali Fontamaro — oprostite — dve vlačugi,« in tako smo še me odšle za Sorcanero.

Proti poldnevu smo prispele v mesto. Ko smo se pojavile na trgu pred mestno hišo, se je vse prebivalstvo razgibalo. Trgovci so hiteli iz prodajaln in jih začeli zapirati. Nekateri prodajalci sadja, ki so stali sredi trga, so odbežali s košarami na glavah. Okna in balkoni okrog stoječih hiš so se napolnili z ljudmi. Na vratih mestne hiše se je pojavilo nekaj preplašenih uradnikov. Vsi so čakali, kdaj bomo napadle mestno hišo; pogled na nas res ni vzbujal prevelikega zaupanja. Res smo v strnjениh vrstah korakale proti vratom. Bile smo pripravljene na vse. Ta hip je nekdo zaklical z okna:

»Ne pustite jih noter ... Preplavile bodo mestno hišo z ušmi!«

Vse se je smejalo.

Smejali so se tisti, ki so se najprej tresli, ki so preplašeni pobegnili, ki so zaprli že trgovine, ki so s košarami na glavah pobegnili na varno. Vsi so se smejali.

Zbrale smo se pred vrati mestne hiše. Ker ga je uspeh opogumil, je oni z okna začel z glasnim glasom pripovedovati najneverjetnejše pravljice o nas in naših ušeh. Ves trg se je krohotal od smeha; na nekem balkonu se je neka dama cvileč držala za trebuh. Neki urar, ki je zopet odprl trgovino, se je skoraj jokal od smeha. Na vratih mestne hiše so se prikazali še ostali uradniki in uradnice in vsi so se smejali.

Medpotoma je rekla Sorcanera, naj jih kar pustimo, toda spričo te smejoče se množice ni vedela, kaj naj bi napravile. Prav nič težko bi ne bilo, izplačati tistemu revnemu kričaču, kakor se spodobi, kajti tudi on ni v mladosti lovil samo po drugih uši. Toda bila je tam še vse ostala družba ...

Neki uradnik nas je vprašal:

»Koga pa iščete? Koga pa prav za prav želite?«

Marietta je odvrnila:

»Govoriti hočemo s spoštovanim gospodom sindakom.«

Uradniki, ki so stali pri vratih, so se pri tem odgovoru začudeno spogledali. Nekateri so še enkrat vprašali:

»Kaj želite?«

»Želimo govoriti s sindakom,« nas je odgovorilo četvero ali petero.

Tedaj so se pričeli znova hehetati kakor bebci. Še enkrat smo glasno ponovile prošnjo in nova salva smeha se je razširila po trgu, v oknih, na verandah, ob mizah okrog stoječih hiš. (Bil je pravkar čas kosila.)

Ker je bilo poldne, so uradniki zapustili mestno hišo, eden izmed njih pa je zaklenil vrata; ko je odhajal, je rekel:

»Ali nameravate res k sindaku? ... Kar tu počakajte nanj.«

Šele sedaj smo zapazile v nekem koncu trga vodnjak. Vse smo planile nanj. Bil je pravcati napad. Vse smo bile žejne, toda vse naenkrat nismo mogle piti.

Marietta je zahtevala, da mora radi nosečnosti prva piti, česar ji pa me nismo priznale. Po dolgem prerivanju in suvanju je končno vendarle nastal red. Najprej je pila Giuditta Scarpone. Potem Fornara. Nato neka deklica z gnoječimi se ustnicami. Hotele smo, da bi prišla poslednja na vrsto, toda oprijela se je vodnjakovih cevi in ni nikakor hotela zapustiti mesta. Potem je hotela piti Marietta, tedaj pa je voda nenadoma nehala teči.

Morala je biti kaka motnjava. Čakale smo, a vode ni bilo. Vodnjak je usahnil. Že smo nameravale oditi, ko nas je pluskanje vode zadržalo. Zopet je tekla. Pričelo se je novo prerivanje. Nov prepir. Dvoje deklet se je zgrabilo za lase. Končno smo se vendarle razvrstile. Toda nenadoma je znova zmanjkalo vode. Čakale smo nekaj časa, toda vode ni bilo.

Tole ponašanje vode je bilo res čudno. Pri studentu ob vhodu v vas se kaj takega ni nikoli pripetilo.

Z drugega konca trga sta nas neki lovec in urar smeje opazovala.

Mogoče se bo zdelo neumno, da izgubljam čas s pripovedovanjem te malenkosti, kajti pozneje so se dogodili važnejši dogodki. Toda slike tiste vode, ki se je naši žeji zmeraj unikala, kar ne morem pozabiti. Bilo je takole: ker ni voda tekla, smo odšle od vodnjaka, ko pa smo odhajale, je znova pritekla. In tako se je zgodilo trikrat ali štirikrat. Približale smo se in takoj je voda izginila, vodnjak je usahnil. Odšle smo in voda je znova začela teči, v vodnjaku je pljusalo. Žeja nas je mučila, a piti nismo mogle. Le od daleč smo smele gledati uteho. Komaj smo se približale, je že znova izginila.

Ko je voda četrtič nehala teči, je prišlo okrog deset karabinierov, ki so nas obkolili in vprašali, česa želimo.

»Želimo govoriti s sindakom.«

»S sindakom?« je zakričal voditelj patrolje. »S sindakom?... Kaj ne veste, da sindaka ni več?... Kedaj boste že doumeli, da se sindako imenuje danes podestà?...«

Nam je bilo prav vseeno, ali se imenuje občinski predstojnik sindako ali pa podestà. Toda za izobražene ljudi je morala biti to velika razlika, sicer bi se uradniki pri našem vprašanju ne smejali toliko in karabinierski stotnik bi ne postal tako divji. Pametni ljudje so često zelo čudni in se strašno vznemirjajo radi malenkosti.

Končno je stotnik štirim karabinierom zaukazal, naj nas peljejo k podesti. Dva sta šla pred nami, dva za nami. Na cesti so ljudje drug drugemu vzklikali in se norčevali iz nas z besedami in pačenjem, kakor so se pač prebivalci večjih krajev, zlasti rokodelci, zmeraj norčevali iz kafonov.

S karabinieri smo šle po glavni cesti in smo preprečkale nekaj uličic. Tako smo prispele pred hišo prejšnjega sindaka dona Circonstanze; toda na naše veliko začudenje so šli naši vodniki mimo hiše. Močno smo se čudile, da don Circonstanza ni bil več občinski predstojnik, in smo menile, da nas bodo karabinieri peljali k hiši dona Carla Magne. Toda tudi mimo njegove hiše so šli. Hodili smo dalje in dalje in prispeli kmalu izven mesta, med vrtove.

(Dalje prihodnjič)

Princavimo se za Prago!

III. čehoslovaška delavska olimpiada v Pragi se bo vršila v dneh od 30. junija do 9. julija t. l. Imela bo mednarodni značaj. Spored je določen tako-le:

V soboto, 30. junija popoldne otvoritev razstave delavskih telovadnih zvez in marionetnih gledališč. Otroška predstava v narodnem gledališču. Zvečer plavalne tekme otrok.

V nedeljo, 1. julija: dopoldne vaje otrok; popoldne: telovadne vaje otrok, predvajanje velike kolektivne igre »Poletje«, ki je bodo uprizorili učenci in učenke v starosti 6 do 8 let. Proste vaje učenk (8 do 14 let) in učencev in štafetni tek otrok od 8 do 14 let. Objava rezultatov pismenega olimpijskega tekmovanja otrok. — Slovesna igra.

Sreda, 4. julija zvečer: otvoritvena akademija olimpiade.

Četrtek, 5. julija dopoldne: lahkoatletske in težkoatletske tekme; orodne vaje. Marionetno olimpijsko tekmovanje (I. del). Šahovski turnir (I. del); popoldne: nastop proletarskih gozdovnikov, mladih telovadk, štafetni teki, velika igra množic; zvečer: plavalne tekme; bakljada po mestu.

Petek, 6. julija dopoldne: proste vaje telovadcev in telovadk, zaključek marionetnega olimpijskega tekmovanja in II. del šahovskega turnirja; popoldne: posebne vaje inozemskih gostov in raznih okrožij; kolesarske tekme. Igra množic.

Zvečer: **Koncert delavskih pevcev.**

Sobota, 7. julija dopoldne: razne sportne igre in tekme; popoldne: mednarodne tekme na orodju in v lahki atletiki. Zaključek plavalnih tekem; zvečer: slavnostna akademija.

Nedelja, 8. julija dopoldne: obhod po mestu; popoldne: razne mednarodne tekme in telovadni nastopi.

Ponedeljek, 9. julija zaključek olimpiade.

V tem času se bodo vršile še razne druge delavske prireditve in manifestacije.

Sodrug i z Čehoslovaške nas prosijo, naj nas pride čim več.

Tajnik delavske sportne internationale s. Silaba iz Prage nam piše: »Istočasno Vas prosim, da ne izgubite poguma radi dogodkov v Nemčiji in Avstriji, temveč da baš nasprotno delate s podvojeno gorečnostjo v Vaši zvezi in tako pokažete ne le vašo moč, temveč tudi moč internacionale, ki je morala v zadnjem času pretrpeti hude preizkušnje.«

Mi smo mnenja, da bi mogla naša zveza poslati v Prago **izbran pevski zbor**, ki bi nastopil na koncertu 6. julija. Pevci naj se zmenijo med seboj! Vsi pa zbirajmo denar! Da nas bo šlo še več v Prago, nego nas je bilo na Dunaju pri II. mednarodni olimpiadi! Centrala »Svobode« ne bo mogla dati denarnih sredstev, zberimo jih člani med seboj.

Nadaljnje informacije bomo priobčevali v »Svobodi« in »Del. Politiki«. Vse dopise radi olimpiade pošiljajte na centralo »Svobode«!

Mislim, da dandanes ni nič bolj potrebnega kakor pogum, da se človek radikalno loči od vsega nacionalizma.

Hendrik de Man

Knjige in knjižnice

Delavec in Cankarjeva družba.

V zadnjih letih se je v Sloveniji tudi obudila potreba po socialni književnosti, še nikjer se pa ni razpravljalo, kaj je in kakšna naj bo socialna književnost. Socialna književnost naj bo književnost, kjer nastopajo množice, kjer v romanu nastopajo cele tovarne (sodobna ruska književnost) v kolektivu. Pri nas romana v tem smislu še nimamo, s časom bo pa tudi to prišlo. Cankar nam je dal v »Hlapcu Jerneju in njegovi pravici« evangelij, po katerem naj hodi socialna književnost, Svoboda in Cankarjeva družba v Sloveniji sta nositeljici te socialne književnosti. V reviji »Svoboda« najdeš sijajne članke o marksizmu od naših in tujih marksističnih teoretikov, poleg tega pa tudi dobro socialno leposlovje, same za delavca najbolj zanimive stvari, ki so mu takorekoč drugo življenje. Cankarjeva družba pa izda letno svojim članom 4 knjige, o katerih naj kot tovarniški delavec povem svoje mnenje. Povem pa takoj v začetku, da je izmed vseh knjig, ki so letos (in dosedaj) izšle pri C. D., najbolj aktualna »Naš svetovni nazor« Sigmee, in pa marksistični članki v koledarju. To je naše polje, dialektični materializem, tu moramo zastaviti vse sile, preriniti se moramo skozi ta horizont človeških misli in teorij, da bomo potem razumeli Marksa in delali povsod v smislu dialektičnega materializma.

Koledar C. D. je uredil Talpa. Urednik Talpa je napisal obširen zgodovinski opis velike francoske revolucije; pri čitanju tega spisa doživlja čitatelj vse grozote in boje francoske revolucije; spis je za delavce aktualen, ker nam kaže, kako, pod kakšnimi okolnostmi so se borili pariški komunisti; spis je bogato ilustriran. O imperijalizmu se je razpisal Ivan Klicar; v spisu čitamo, da je bil imperijalizem vedno, odkar je kapitalistični svet. Oskar Drenik, naš najboljši marksistični gospodarski teoretik (poslovenil je tudi »Kapital«), razpravlja: Zakaj je pojem »Pravična mezda nezmisel«; razprava zahteva že dobrega poznavalca Marxa in njegove teorije v vrednosti.

O zgodovini delavske pesmi poroča T. Maček. Ivan Vuk-Starogorski je pa napisal reportažo o nas delavcih steklarne, dotaknil se je vseh vprašanj, ki zanimajo široke delavske množice, posebno pa pristaše našega gibanja; mnoge slike so pa dokaz našega trpljenja pri 800 stopinjah vročine.

Izvirno leposlovje zastopa J. Pahor s črtico »Dobroničevo izdajstvo«. Črtica

je silen odraz človeške duše in je po svoji vsebini slična spisom Dostojevskega.

O deželi, kjer ni marksizma — Zed. ameriške države — poroča »ok«. O Ameriki izvem, da je tudi tam silno izkoriščanje delavstva in da ni tako, kakor so včasih pravili Slovenci, da je Amerika čudežna dežela.

Udarno je napisan članek F. Lassallea »Časopisje glavni sovražnik zdravega razvoja«. O tem vprašanju nam je napisal dobro razpravo F. Gorenjec »Kovačnice javnega mnenja« v lanskem letniku »Svobode«. Tudi »Del. katekizem« P. Lafague-ja je pravi katekizem za vsakega delavca. Oba spisa je poslovenil Talpa.

Čisto svojstven je pa spis E. E. Kische »Socializem osvoboda ženo«. Kisch je prepotoval južni sovjetski republiko v Aziji in od tam, od tistih ljudi, ki niso imeli niti pojma o socializmu, nam poroča o ženah (v Aziji), katere je socializem do dna izpremenil. Spis nam je poslovenil Talpa. »Dednost v naravi« je poljudna razprava L. Detele. Pesništvo zastopa v koledarju I. Slokanova »Molitev rudarske žene« in »Otrok« ter J. Hill »Stavkokaz«. Pesmi Ine Slokanove so globoko občutene in socialne. J. Hill je pa čisto svojstven črnski pesnik, ki obdeluje žalostno vlogo stavkokaza.

Ilustracije M. Sedeja so pa čisto nekaj novega in nam upravičeno vzbujajo nado, da dobimo Slovenci v osebi Sedeja svojega G. Gurca. Z ilustracijami je zastopan T. Kos in K. Kollwitzeva.

Urednik »Koledarja« Talpa je tudi letos pokazal, da je mož na mestu, poslovenil nam je najlepše spise, ki so v »Koledarju«, dal nam je krasen opis velike francoske revolucije. Vse to je prispeval Talpa in zato mu mora biti marksistični proletarijat hvaležen. Želimo mu le, naj pogumno vztraja na tem mestu, ker ve naj, da tudi delavstvo spoštuje in ceni svoje duševne voditelje.

»Veliko mravljišče« Ivana Moleka: »Veliko mravljišče« je nadaljevanje lanske knjige »Dva svetova«. V njej nam T. Plesec v sočni besedi riše trpljenje in borbo ameriškega proletarijata. V knjigi je tudi marsikaj romantičnega, namreč Tonetova ljubezen, različna je seveda, a — tudi to mora biti, saj je takorekoč žena glavna vsebina življenja, kar je že Platon dejal: Ko pa je bila človeška narava prerezana na dvoje, je prva polovica s hrepenenjem iskala drugo polovico. — Čisto jasno je, da igra v vsakem človeku glavni mo-

ment ljubezen. V knjigi so lepo opisani boji ameriškega delavstva.

»Zlato tele in druge zgodbe«. Napisal J. Samojov. S to knjigo je letos dala C. D. svojim članom izbor najlepših socialnih črtic, kar jih je napisal Samojov. Veliko jih je, vse pa obravnavajo naš največji problem lakote, seveda se pri lakoti vse ustvari, ta je na dnevnem redu v mestu in deželi in čisto jasno je, da je baš otrok največji revež, če je lačen, prosi kruha, a dopovedati mu ne moreš, da ga ni, ker te ne razume. Dati mu ga, če ga ni, je tudi problem.

V teh težkih dneh, ko smo pozabili, čemu živimo, nam bo Samojova knjiga dragoceno znamenje trpljenja najbednejših. V njej je trpljenje otrok, ki so že od rojstva obsojeni na bedo in obenem dokaz, koliko veselja je v teh do življenja, le živeti, vse hoče živeti, pa naj bo doma, v kanalih ali v gramozni jami, da oni kljubujejo življenju, v njih je vera v življenje silna. Vse to nam je prav mojstrsko opisal Samojov v svojih črticah.

»Naš svetovni nazor«. Priridel Sigma. Delavsko gibanje v Sloveniji je že staro, a socialistične znanstvene literature, ki bi delavcu razložila, na kateri bazi je zgrajeno socialistično svetovno naziranje, je pa prav malo. Polno je novih knjižic, ki razpravljajo o potih in kulturi socializma itd. (mimogrede naj omenim, da je Štukelj poslovenil Berovo študijo K. Marx), resnične marksistične literature nismo imeli, dokler nam »Svoboda« ni dala Marxovega »Kapitala« in C. D. »Naš svetovni nazor«. O knjigi sami ne bom pisal, ker zahteva strok. ocenjevalca, podarjam le, da bo delavski čitatelj pri pravilnem študiju te knjige informiran o dialektičnem materijalizmu, ki je glavni stebel marksizma.

To je moje mnenje o letošnji izdaji C. D. Želim le, da C. D. tudi drugo leto izda kako podobno znanstveno knjigo.

Kolja (Rog. Slatina).

Louis-Ferdinand Céline: Voyage au bout de la nuit (= Potovanje na konec noči). — Ta roman, ki najbrže ne bo kaj kmalu izšel v slovenskem prevodu, je vzbudil v Franciji večje zanimanje nego svoj čas Remarquov »Na zapadu nič novega«. Nemški prevod je izšel na Češkem. Roman je vreden največjega zanimanja tako po svoji vsebini kakor po načinu pisanja. Doslej še ni prav noben pisatelj tako brezobzirno razkrinkal in zavrgel vse iluzije in ideale, nihče še ni tako ostro narisal vse strahotne resničnosti kakor Céline (izgovori: Seltn); sam Zola se nam zdi poleg Céline kot idealen est. Céline opisuje najprej vojno, brutalno medsebojno klanje ljudi, ki drug drugemu

niso nič žalega storili. Umiranje žrtev na bojnem polju popisuje s strašnim sarkazmom. Pisatelj pravi namreč, da ne smemo pozabiti, kako je bilo, in da je treba povedati, kakor je bilo. Žgoče opisuje svojega generala in svoje majorje, strašno sliko patriotizma nam nariše; takega protivojnega spisa še ni bilo. Sam se reši iz vojne v umobolnico, kjer hlini največjega patriota, potem pa gre v Afriko, kjer najde zopet isto kot v vojni: »Laž, kurbanje, umiranje. Vse drugo je prepovedano.« Sama pokvarjenost, gniloba, pohlep po denarju, teptanje slabejšega po močnejšem, izkoriščanje reveža po bogatem. Iz francoske kolonije pride ves bolan na mrzlici v špansko kolonijo, kjer se zateče v neki farovž. »Usmiljeni« pater ga za časa nezavesti proda na špansko galero, s katero prijadrajo do ameriške obali, kjer on pobegne na suho. Razgali nam potem Ameriko in njenega Forda, ki racionalno izsesavi kri in zdravje iz ljudi. Vrne se v Pariz, se naseli kot zdravnik v predmestju in vidi ordinarno življenje in skopost predmestnih malomeščanov, malih rentnikov, umazanost življenja, kamorkoli pogleda, bolezen telesa in duha: obične dekle, ki izkrvavi radi odprave plodu, vidi stariše, ki pretepajo otroke, da sadistično uživajo svojo spolno pohoto; iz knjige nam zasmrdi ves smrad iz velike kloake, ki se imenuje vlemesto kapitalistične družbe. Ljudje mučijo živali, drug drugega obsojajo, drug drugemu strežejo po življenju, drug drugemu lažejo, se goljufajo in spravljajo ob imetje, zdravje, srečo in vero v človeštvo. To življenje ni nič drugega kakor razpadanje gnilih teles. Vsi moralisti, patrioti in katoliki bodo zavrgli in obsodili ta roman kot nemoralen, ker v meščanski družbi je nemoralno vsako delo, ki razkrinkuje nemoralo. V resnici je pa to delo bolj moralno nego ne vem katera pobožna pridiga, ker govori samo resnico za resnico. Célinova knjiga bo ostala dokument življenja današnje dobe, dobe strašnega propadanja meščanskega sveta. V Célinovi knjigi ni nobene luči, nobenega svetlega žarka, s strašnim sarkazmom se zaključuje zadnje poglavje — kajti Céline je hotel opisati v tem delu samo svoje potovanje na konec noči. Po tej strašni noči pa bo prišlo novo jutro, novo življenje. Prav je, da je Céline naslikal to življenje ordinarno, temno, umazano, smrdljivo, kot je, da se človek zavé, kje prav za prav živi in da zahrepeni iz te noči po novem, svetlem dnevu.

F. R.

V oceno smo prejeli: Mihail Zoščenko. Tako se Rusija smeje..., založila Cankarjeva družba; **Milko Kos, Zgodovina**

Slovencev od naselitve do reformacije, založila Jugoslovanska knjigarna; od iste zgodbe smo prejeli tudi: *Ivan Pregelj, Tolminci*, zgodovinski roman (9. zvezek zbranih spisov in *Bilimović, Uvod v eko-*

nomsko vedo; Danko Angjelinović, Robovi zemlje, zgodbe iz vasi v hrv. Zagorju, založila »Binoza« v Zagrebu; *Dr. Stevan Pataki, Sovjetska škola*, založila »Minerva« v Zagrebu.

Naš pokret

Kongres delavskih kulturnih organizacij Jugoslavije.

Dne 4. februarja t. l. se je vršil v Beogradu kongres delavskih kulturnih organizacij, ki se ga je udeležilo 92 delegatov iz 20 krajev, zastopajočih 37 delavskih kulturnih organizacij. »Svoboda« je svojo nenavzočnost opravičila. Kongres je imel namen, da ustvari enotnost delavskega pokreta v Jugoslaviji tudi na kulturnem polju. Kakor je znano, so Centrala za radniško vaspitanje, bosanski Savez delavskih kulturnih in sportnih društev in »Svoboda« že pred dvema letoma sklenili enoten kartel pod imenom Delavska kulturna zajednica (Radniška kulturna zajednica). Sedanji kongres je imel namen, da enotnost kulturnega pokreta še bolj poveže. Stavljena sta bila dva predloga. Načrt, ki ga je predložila Centrala za radniško vaspitanje, predvideva sistematsko zgrajeno kulturno organizacijo za vse državno ozemlje. Predlog bosanskega Saveza pa predvideva centralno kulturno organizacijo, ki bi se sestavljala iz sedaj obstoječih teritorialnih kulturnih zvez: Centrale, bos. Saveza, »Svobode« in iz strokovnih zvez: Pevske zveze, Prijatelja Prirode itd. Obstojajo torej različna mišljenja samo glede forme nove organizacije.

Sprejeli so se naslednji sklepi:

1. da se izvrši zedinjenje delavskega kulturnega pokreta pod imenom Radniška kulturna zajednica;

2. da se osnuje v Beogradu centralni sekretariat, v katerega so bili izvoljeni sodrugi dr. Dragiša Djurić, Milica Topalović, Milorad Belić, Bogdan Krekić in Franc Rakovec;

3. da se skliče za veliko noč v Sarajevo konferenca vseh kulturnih zvez, ki bo definitivno upostavila Zajednico.

Kongres je opravil važno kulturno delo, ki bo brez dvoma ojačilo in poglobilo enotnost delavskega kulturnega pokreta.

Črna pri Prevaljah.

Redni občni zbor »Svobode«. Tukajšnja »Svoboda« je imela svoj 14. redni letni občni zbor v nedeljo, dne 28. januarja t. l. v dvorani gostilne Knez v Črni, ki je bil s strani članstva domala polnoštevilno obiskan, kar je dokaz posebnega zanimanja agilnih sodrugov in sodružic za

našo »Svobodo«, v kateri vsi najdejo obilo poučnega razvedrila in novih moči za delo za naše delavske interese na socialnokulturnem polju. (Zeleti bi bilo le, da bi se tudi na gospodarskem polju vsi zavedni sodrugi in sodružice tako dobro uveljavili s tem, da bi podpirali svoje konzumne zadruge, kar bi bilo zopet le njim samim posredno in neposredno v korist. Naša dolžnost je, da se drug drugega podpiramo, ne pa, da podpiramo druge. Tudi v tem oziru se potrudimo izpopolniti svojo zavednost.) Na občnem zboru so se podajala zanimiva poročila: tajnika, blagajnika, knjižničarja, gospodarja, učitelja tamburašev, režiserja, vodnika kolesarskega odseka in končno še revizorjev, ki so vsa pričala o agilnem delovanju te podružnice v preteklem poslovnem letu. Društvo šteje 40 rednih in zavednih članov, rednih odborovih sej je bilo v preteklem poslovnem letu skupno 10, raznih drugih prireditvev pa 12. Najbolj obiskana prireditvev je bila Cankarjeva proslava v vzpizoritvijo »Hlapca Jerneja«, največje udeležencev (76) pa je bilo na izletu v Št. Vid. Knjižnica je dobro urejena, šteje 489 raznovrstnih knjig, izposojnina se je primerno znižala in uredila tako, da je knjižnica vsakemu čitatelju dostopna, odprta je vsako nedeljo in praznik predpoldne, druge dneve pa po potrebi. Tamburaški zbor šteje 12 članov in članic, ki vsi točno in redno sodelujejo, nastopov je imel skupno 15 pri vseh društvenih prireditvah in ob drugih priložnostih. Pri volitvah se je izvolil sledeči novi odbor: predsednik Sterže Franc, namestnik Knez Franc, tajnik Puhan Franc, namestnik Raušer Anton, blagajnik Miloš Stopajnik, podblagajniki: za Črno Ivan Selišnik, za Sv. Heleno Joško Leuk, za Žerjav Fajmut Simon, za Mušenik Haunik Andrej II, knjižničar Forštner Ivan, namestnik Modrej Alekš, gospodar Obertauč Silvester, namestnik Žagar Franc, režiser Krašovec Ivan, načelnik kolesarskega odseka Sterže Franc, vodniki tega odseka Prevalnik Jože in Jež Jože, učitelj tamburaškega odseka Forštner Ivan, pregledniki Zagernik Henrik in Eisinger Vinko, namestnici preglednikov Šahman Berta in Štefka Lužnik, sama znana ime, ki nam jamčijo za čim večji razmah in napredek podružnice tukajšnje »Svobode«. Dne 3. in 4. februarja t. l. pa je

društvo uprizorilo na svojem odru 3 dejansko veseligr »Poslednji mož« s prav dobrim moralnim in gmotnim uspehom. —

Slov. Javornik.

Občni zbor »Svobode«. V nedeljo, dne 4. februarja 1934 se je vršil občni zbor javorniške »Svobode« v delavski restavraciji pri Konjiču, nasproti tovarne. Udeležba članstva je bila prilično dobra, dasi se je istega dne vršilo na Savi veliko zborovanje kovinarjev SMRJ. Poročila, ki so jih podali posamezni odborniki, so bila sprejeta, vendar pa je marsikdo izrazil željo, naj bi bilo delo »Svobode« v tekočem letu bolj živahno, kakor je bilo v preteklem letu. Toda dosedanji funkcionarji so bili vsi prezaposleni in na to se je polagal ozir tudi pri volitvah novega odbora. Število članov je sicer naraslo, vendar bi lahko bolj. Denarno stanje je prilično dobro. Najboljše deluje še knjižnica pod vodstvom s. Svetine, ki je lani izposodila skoraj 2000 knjig in je najdelavnejši odsek. Sledi pevski odsek, ki je imel celo vrsto nastopov, tako gostovanje v Ljubljani, v radiu, v Kranju itd. Dramatični odsek dela bolj počasi. Poročilo nadzorstva je pokazalo, da je vse v redu. Po daljši in mestoma precej živahni debati je bil izvoljen naslednji odbor: predsednik s. Žumer Franc, Javornik-Borovlje, podpredsednik s. Žagar Anton, Kor. Bela, tajnik Giorgioni Edvard, Borovlje, blagajnik s. Noč Tomaž, Dolinar Franc, Tavčar Janez. Nadzorstvo: ss. Pukl Franc in Noč Martin. S. Dolinar ni mogel prevzeti več predsedstva zaradi prezaposlenosti, ko vrši funkcije občinskega blagajnika v kor. belski socialistični občinski upravi. Upati je, da bo zdaj, ko so prezaposlene sodruge izmenjali manj zaposleni, delo bolj napredovalo in bo bolj živahno. In tako je prav in potrebno.

»Rdeče rože« na odru »Svobode«. — Javorniška »Svoboda« je uprizorila v nedeljo, dne 25. januarja, na odru v Delavskem domu na Savi znano prekrasno igro našega dobrunjskega sodruga Jožeta Moškriča »Rdeče rože«. Sodrugi in sodružice, ki so dramo naštudirali, zaslužijo tolo priznanje.

Hrastnik. — Pevski odsek »Svobode« I (rudarji) ustanavlja mešani pevski zbor. Dne 27. januarja je organizirala »Svoboda« II (steklarji) predavanje, ki se je vršilo v prostoru g. V. Dimitroviča. Predaval je o »Nacionalni ideji in delavskem vprašanju« prof. s. Teplý iz Maribora. Predavanje je bilo dobro obiskano. Dne 28. januarja je pa predaval prof. s. Teplý pri »Svobodi« I (rudarji) v dvorani Konzumnega društva rudarjev o »Zgodovinskem razvoju fašizma«.

Liboje. — Dne 6. januarja 1934 je dramski odsek uprizoril dramo »Lovski tat«. 28. januarja je pa omenjeno dramo ponavljal. Obisk je bil povprečno še precej dober; lahko bi bil še mnogo boljši, ako bi se delavstvo zavedalo pomena kulturnega dela »Svobode«, da bi podpiralo njeno delovanje. Igralci so se potrudili. Presenetljivo dobro je pa rešila svojo vlogo Manca. — Podružnica iz tehničnih ozirov ni mogla sama organizirati proslave v spomin 15 letnice smrti Iv. Cankarja, zato so se pa udeležili te proslave in sicer polnoštevilno v Zabukovci, t. j. pri sosedni podružnici. Člani so bili nad vse zadovoljni s prireditvijo zabukovske »Svobode«. — Dramski odsek pa namerava zopet naštudirati novo igro.

Guštanj. — Podružnica je priredila dne 4. februarja v Sokolskem domu burko v treh dejanjih »Zdravnikov strežnik« in je prav zadovoljivo uspela. Po igri se je razvila prosta zabava s plesom in so bili sodrugi prav zadovoljni s tem večerom. Igralce je pa treba še posebej pohvaliti. Zeleti je, da še večkrat nastopijo.

Zagorje ob Savi. 4. februarja je dramski odsek »Svobode« v dvorani Zadrufnega doma na Lokah uprizoril dramo v treh dejanjih »Mati«. Sodeloval je godbeni orkester pod vodstvom s. Pocka. Drama je vsebinsko globoko zajeta in so igralci dobro rešili svoje vloge.

Gorje pri Bledu. — Podružnica »Svobode« sklicuje dne 4. marca t. l. ob 9. uri dopolne v prostorih Delavskega doma v Sp. Gorjah redni občni zbor z običajnim dnevnim redom. Dolžnost vseh članov je, da se občnega zbora udeležijo.

Zabukovca. Na svečnico je naša podružnica priredila predavanje »Postanek in razvoj fašizma v Evropi«. Predaval nam je s. Teplý. Na predavanje je prišlo poleg članov tudi precejšnje število nečlanov, kateri so budno sledili izvajanju predavatelja. To je dokaz, kako se tukajšnji proletarijat zanima za vsako predavanje. Predavatelj nam je v kratkih in jedrnatih besedah obrazložil delovanje in grozodejstva fašizma nad ubogo delovno paro, katera se jim slepo ne pokorava. Hvaležni smo sodr. Teplýju za predavanje, le žal, da nima več prilike in časa, da bi nas večkrat obiskal in razveselil s tako koristnim predavanjem. 12. redni letni občni zbor naše podružnice se bo vršil v nedeljo, dne 4. marca ob pol 4. uri popoldne v prostorih s. Iva Zupanca v Migojnicah. Dnevni red je običajen. Dolžnost je vsakega zavednega »Svobodaša«, da pride v nedeljo na občni zbor podružnice. Člani, kateri so še na zaostanku članarine, naj jo poravnajo še pred občnim zborom.

Dobrunje pri Ljubljani.

V nedeljo, 18. februarja se je vršil 7 redni letni občni zbor dobrunjske »Svobode«. Udeležilo se ga je od 71 članov 55. O živahnem delovanju podružnice pričajo številke: 13 sej, 7 dramatičnih prireditvev, 2 koncerta, 2 predavanji, 3 prosvetni večeri s Cankarjevo in Marxovo proslavo, 2 celodnevna izleta in 2 veselice. Poleg tega pa seveda preko 70 godbenih in 30 pevskih vaj in 5 članskih sestankov. Denarnega prometa je imela podružnica skoraj 33.000 Din. Knjižnica je obiskalo 607 čitateljev, ki so prebrali 1090 knjig, pomnožila se je v pretečenem letu za 77 knjig.

Kljub navedenim številkam pa z delovanjem podružnice nikakor ne moremo biti zadovoljni. Kajti večina članstva se izživlja v delovanju posameznih odsekov tako, da radi tega trpi cilj in smoter organizacije, kateri je in mora biti, **vzgojiti članstvo v marksističnem duhu**. Na to pa smo vseh 6 let, če že ne popolnoma, pa vsaj preveč, pozabljali. V tekočem letu hočemo in moramo to pogreško, v kolikor se bo dalo, popraviti. Zato se je tudi na občnem zboru sprejel predlog, naj se začne z resnim delom, da se članstvo čim bolj spozna z marksistično znanostjo, da spozna nalogo, ki jo mora vršiti v današnji človeški družbi; in nalogo, ki čaka proletarijat v bližnji bodočnosti. 6 let je moralo preteči, preden smo uvideli, da ni dovolj, če samo na zunaj reprezentiramo delav. org. z godbo, petjem in dramatičnimi predstavami, pač pa, da je treba v prvi vrsti, da vsaj v glavnem obvladamo marksistično teorijo in to tembolj, ker je baš o marksizmu toliko neutemejenih predsodkov, da se ne samo kmet, ampak tudi večji del delavstva noče in ne more ogreti za njega, to pa seveda zato, ker kar je kdo slišal o marksizmu, je slišal iz ust načelnih nasprotnikov marksizma, ki pa marksizma kot znanosti sami ne poznajo. Zaradi tega je bil na občnem zboru sprejet predlog, da se takoj začne z diskusijskimi večeri, ki naj bi se skozi vse leto vršili vsaj dvakrat na mesec. Če bo članstvo pri tem vztrajalo in se teh večerov udeleževalo, potem lahko upamo, da bomo kljub temu, da nimamo »šolanih« voditeljev, kot jih imajo meščanske organizacije, kmalu imeli podružnico, ki ne bo samo na zunaj aktivna in delavna, pač pa tudi na znotraj zgrajena tako, da jo noben vihar ne bo več omajal. V odbor podružnice so bili izvoljeni ss. Trtnik, Kocjančič, Gašperšič J., Berčič, Gašperšič G., Videgar, Smrekar K., Kregar, Šircelj, Gorše, Smrekar I. in Jančar. V nadzorni odbor pa: Perčič, Rome in Moškrič.

Potek občnega zbora je pokazal, da

se članstvo zaveda svoje dolžnosti, ter želi in stremi k napredku, da pa pogreša sigurne roke, ki bi ga vodila, toda mogoče je še bolj prav tako, kajti spoznanje, ki bo prišlo iz lastnega hotenja, bo utrdilo v delavstvu samozavest, vero v lastno moč in kritičnost gledanja na dogodke okrog sebe, vse to pa bo zadostno jamstvo, da tudi zgovorni in talentirani krivi preroki ne bodo med nami želi posebnih sadov. Zato pa gremo z vedrim čelom in vzdignjeno glavo skozi razpravne razmere današnje družbe, brez ozira na levo ali desno, h končnemu cilju... k solncu, k svobodi!

Trbovlje. — V nedeljo, 28. januarja je uprizoril dramski odsek »Svobode« veselejšo s petjem »Cigani«. Pevske točke je spremljal delavski orkester. Igra je bila dobro podana, tudi obisk je bil dober. Pripravlja se igra »Sin«. Nadalje je vzel s. Majdič začetnike (člane in članice) v pouk in se pripravlja za igro »Ulica št. 15«. Pevski odsek je priredil v nedeljo 18. februarja koncert v dvorani Konzumnega društva v Hrastniku. Šahovski odsek se tudi pridno pripravlja za turnir. Razdelilo se bo tudi nekaj nagrad. Že več mesecev vlada v večernih urah v prostorih Delavskega doma taka živahnost, da so sicer obsežni prostori dostikrat premajhni. Smučarski odsek je priredil 2. februarja na praznik smuško tekmo (člansko) od Sv. Planine v Trbovlje II. Proga je bila dolga 7 km. Dosegli so člani: Bricl Vilko in Majdič Leopold ml. enaki čas (14 minut). Najdaljši čas je bil 24.30 minut. Priznalo se je I. mesto Bricl Vilko, II. Majdič Leopold ml., III. Knavs Jože, IV. Hlastan Iv., V. Kralj Jože, VI. Vidic Srečko, VII. Češnovar Adolf, VIII. Korošec Alojz, IX. Lipovšek Stanko in X. Sotlar Karel. V nedeljo, 11. februarja, so se udeležili člani smučarskega odseka trboveljske »Svobode« prijateljske tekme, ki jo je priredila »Svoboda« v Hrastniku. Start je bil tik pod Mrzlico, cilj pa v »Bobnu« nad Hrastnikom. Proga je bila dolga 12 km in je bilo tudi starta precej. Sneg ni bil prvovrsten, ponekod zmrzel, drugod južen. Vzlic temu so dosegli tekmovalci jako lep čas. Dospeli so Vidic Srečko in Majdič Leopold (oba »Svoboda«, Trbovlje) v času 25.55 minut in Anžlovar Ivan (»Svoboda«, Hrastnik) 27 minut na cilj. Startalo je 14 članov, na cilj prispelo 12; izstopila sta vsled defektov Korošec Alojz (»Svoboda«, Trbovlje) in Pušnik Rudi (»Svoboda«, Hrastnik). Zadnji bi sigurno dosegel eno prvih mest, ker je jako dober smučar. Vidic in Majdič sta žrebala, kakor tudi Lipovšek Anton, Pušnik Franc in Beutel Izidor, ker so imeli enake čase. Priznalo se je I. mesto Vidic Srečko (Trbovlje), II. Majdič Leopold ml. (Trbovlje), III. Anžlo-

var Ivan (Hrastnik), IV. Knavs Jože (Trbovlje), V. Bricl Vilko (Trbovlje), VI. Pevce Herman (Hrastnik), VII. Majos Joško (Hrastnik), VIII. Coklin Franc, IX. Beutel Izidor, X. Pušnik Franc, XI. Lipovšek Anton in XII. Drnozg Martin (vsi iz Hrastnika). Pripomniti je treba, da se je tekma vršila kot prijateljska in tudi vodstvo tekme ni stavilo zdravja in življenja tekmovalcev v nevarnost z izpeljavo kakšne prav težavne ali nevarne proge, kakor se to dostikrat opaža pri drugih klubih. Vam »Svobodašem« je smuški sport nekaj drugega, kot pa meščanskim »rekorderjem«. Ob tej priliki se zahvaljujemo sodrugom iz Hrastnika za gostoljubnost. 9. februarja je prišlo od kr. banske uprave v Ljubljani obvestilo, da je delovanje »Prijatelj Prirode« zopet dovoljeno in se je tudi imovina vrnila. V kratkem se sklīče ustanovni občni zbor tega društva.

Šoštanj.

Dne 2. februarja se je vršil občni zbor naše podružnice »Svobode«. Živimo v dobi gospodarske depresije, ki jo je povzročil kapitalistični družabni red, z izmозgavanjem delovnega ljudstva in z prisvajanjem dobrin, ki jih ustvarjajo delavske roke.

Da pa ne bi vse to zlo in krivico delavstvo spoznalo, so se pognale temne sile na delo, da bi odvrnile izkoriščano in sestradano delavstvo od razmišljanja, kaj je vzrok temu zlu na svetu. Za otroka, če hočemo, da bo znal čitati in pisati, je potrebna šola. Za proletarijat, če hoče, da se reši kapitalističnega izkoriščanja, je potrebna socialistična izobrazba v duhu marksizma.

Iz poročila odbora je razvidno, da je naša podr. »Svoboda« v preteklem letu kljub reakciji nacijev in klerusov vsestransko napredovala in zbira v svoje vrste čedalje več učencev, da vzgoji novega človeka, ki se bo znal boriti za pravice.

Vršilo se je 8 članskih sestankov in 2 odborovi seji. Dopisov prejeli 43, odposlali 41. Uporizarili smo 4 gledališke igre in priredili Cankarjevo proslavo. Deluje dramatični in tamburaški odsek. Naša mala knjižnica ima 120 slovenskih in 100 nemških knjig, izposodili knjig od 2. februarja 1933 pa do 2. februarja 1934 — 223 slovenskih in 15 nemških knjig. Rednih članov je bilo dne 2. febr. 1934 — 16 (šestnajst) dne 2. februarja 1934 pa 28 redno plačujočih članov.

Najbolj priljubljena je pa nam revija »Svoboda«. To je res pravi katekizem za nas proletarce. Novi odbor si je nadel nalogo, da polaga največjo pažnjo za širjenje revije »Svoboda«.

V novi odbor so izvoljeni sledeči sodrugi: predsednik Pevcin Franc, namest-

nik Mlinar Anton, tajnik Pirmanšek Josip, namestnik Premužič Štefan, blagajnik Friškovec Vinko, namestnik Povše Jurij. Revizorja Kores Josip in Windisch Blaž. Knjižničar Premužič Štefan. Arhivar Leskovšek Franc. Odbornika: Zapušek Marko in Turk Alojz.

Moškričeve »Rdeče rože« v Ljubljani.

Nedelja je, 4. februar 1934, 20. ura. Zvonec je zazvonil tam na steni pri vohu v dvorano Delavske zbornice, kakor bi klical:

»Sedaj se bo odgrnil zastor tam na odru in, če hočete videti košček življenja delavca-človeka, delavca-sužnja, delavcatrpina...«

Tam pred nami, na odru pa je zdajci zasijalo. Košček dneva je bil tam, košček življenja sedanjosti, dejanja in nehanja nas samih...

In sem gledal. Bilo je, kakor da sanjam.

Sobica delavca, žena vsa tuberkulozna, delavna, skrbna, z možem eno. Njena sestra, dekle zavedajoče se svojega »jaza«, skupnega MI, njen zaročenec, delavski zaupnik in njen svak, glavni zaupnik. In njih skrbni niso samo skrbi, kako bi si ustvarili toplō vsakdanjost, njih skrbi in pogovori niso samo ljubezen fanta in dekleta, moža in žene, nego so, kako bi zasčitali vse, ki delajo v tovarni, kako bi uveljavili dostojanstvo človeka, ki je ponižano v tovarni od tistih, ki odlašajo.

In vrstil se je prizor za prizorom, dejanje za dejanjem. V pisarni tovarne smo videli vso gnusnost sitega podravnatelja, ki mu je vse bistvo življenja samo pohota, zverske manire in hinavščina, videli smo upor delavstva zoper krivično znižanje plač in redukcij, in takozvanih »tudi« delavskih organizacij.

Moškrič, grafični delavec, Svobodaš, pisatelj, je napisal te »Rdeče rože«. Sodrugi Mazovec, Svobodaš, je režiral. Moje priznanje.

In Svobodaši iz Dobrunj, fantje in dekleta, delavci in delavke, so jo igrali. Izborno, povem vam, in ponosen sem na Vas, sodrugi in sodružice.

Drama sama je pa tako življenjska, da mora biti stalno na delavskih odrih. Ona je obenem slika, kako se mora delati, kako boriti, kako agitirati, kako se zavedati samega sebe in skupnega MI, kako biti solidaren in sodružen.

Lesce.

»Rdeče rože« na odru leščanske »Svobode«. V nedeljo, dne 21. jan. t. l. je leščanska »Svoboda« otvorila delovanje svojega pred kratkim ustanovljenega dramatičnega odseka. Člani tega odseka so šli z vsem navdušenjem na delo in so v kratkem času naštudirali in postavili na

oder razmeroma težko socialno dramo našega sodruha Jožeta Moškriča »Rdeče rože«. Če govorimo o celotnem vtisu, ki ga je napravila predstava na nabitno polno dvorano, lahko rečemo samo eno: odlično! Odlično po vsebini in odlično po predvajanju. Zlasti za prvo, krstno predstavo odlično. Vsi so bili navdušeni in zlasti tretje in peto dejanje je nadvse priklenilo gledalce nase — tako da je mestoma jokala vsa dvorana. Na vse je napravila igra ogromen, nepozaben vtis in vsi so si želeli še ponovitve. Igro je režiral s. Torkar Janko, ki je igral tudi vlogo Goldschmidta s pomočjo s. Valanta, ki je predstavljal odlično glavnega zaupnika Jeriča. Njegovo ženo Cilko je podala s. Triplatovala, njeno sestro Ivanko s. Podobnikova. S. Justin je podal Franceta, Filderja s. Vlado Torkar, Srakarja s. Podobnik, Maličevo Mici s. Pečonska, Ržena s. Prešeren, Markiča s. Vrhunc Matevž, Božiča s. Magušar, Dularja s. Zrnc, Marina s. Plemelj, Žagarja s. Vrhunc Vili, delavce ss. Legat, Torkar Stanko in Brtoncelj. Tajnico s. Gašperšičeva, orožnika pa s. Dolinar. Težko je reči, kdo je bil boljši, še težje: kdo je bil slabši. Vsi so se potrudili in uspeh tega skupnega napora je bil tudi uspeh igre. Leščane so obiskali tudi sodruhi iz sosednjih krajev, tako 14 Jeseničanov, 8 Javorničanov, 7 Kranjčanov itd. Pred pričetkom predstave je pa spregovoril nekaj pozdravnih besed s. Kristan Cvetko z Jesenic. Leščanskim sodrugom je samo čestitati: Tako naprej in

uspehi ne bodo izostali. To igro bo treba ponoviti; kdaj, bomo sporočili še pravočasno. Treba bo pa iti z njo tudi na deželno, v okoliške vasi okrog Bleda in Radovljice, da vidijo delavske borbe tudi vsi drugi in sprevidijo, kako upravičene in težke so.

Litija. — Redni občni zbor naše »Svobode« 18. t. m. je pokazal, da je zadnji odbor dvignil podružnico in pokazal skupaj s članstvom precej agilnosti. Napravil se je oder, priredila so se razna predavanja in izleti. V nov odbor so bili izvoljeni ss.: predsednik Ivan Zupan, nam. Podlipnik, tajnik Edo Kolman, nam. Rezi Vuk, blagajnik Viktor Vuk, nam. Albert Zupan; odborniki: Benedikovič, Žurga in Tomažič, namestniki: Šme M., Cirar Fr. in Praprotnik; v nadzorstvo: Kres Ignac, Sluga in Kušar. Po govoru zvezinoga predsednika se je sklenilo, da se posveti vsa pažnja reviji »Svoboda« in duhovni izobrazbi članov. Po občnem zboru se je nabralo precej tiskovnega sklada tako, da je mogel zvezin predsednik odnesti s seboj 150 Din prispevka za našo revijo, ki je med vsemi priljubljena in se mnogo čita.

Ptuj. — Tukajšnja podružnica »Svobode« bo imela svoj redni občni zbor dne 3. marca ob 19.30 v društveni dvorani, Panonska ulica 5. Dnevni red: 1. Čitanje zapisnika. 2. Poročilo odbora in nadzorstva. 3. Poročilo odsekov. 4. Bodoče delo. 5. Volitve. 6. Slučajnosti. Naproša se članstvo za točnost in polnoštevilno udeležbo.

Dramatika

Jurčič, Deseti brat. Prejeli smo od založbe »Naš oder« naslednjo oceno:

»Za devetdesetletnico Jurčičevega rojstva je izdala založba »Naš oder« novo dramatisacijo najbolj popularnega slovenskega romana »Deseti brat«. Dramatizator režiser **Ferdo Delak** je vse dejanje navezal na osrednjo osebo desetega brata, ki stopa močno v ospredje, da se nam približa še celo bolj kot v romanu. Odlike odrske predelave Ferda Delaka bodo — po sijajnem uspehu tega dela v mariborskem gledališču — spoznali brez dvoma naši odri, ki pogrešajo dobrih ljudskih domačih del. Knjiga obsega 71 strani v obliki osmerke in stane Din 20. Odri, ki želijo vpriporiti »Desetega brata«, pišejo na založbo »Naš oder«, Ljubljana, Gajeva ulica 8, ki jim pošlje 15 izvodov igre (12 izvodov za glavne vloge, 1 izvod za režiserja, 1 izvod za šepetalca in 1 izvod za inspicijenta) in dovoljenje za avtorskih tantijem prosto vpriporanje za Din 300. — Delavski odri »Svobode« imajo 50 Din popusta.«

Nismo se še prepričali, ali je ta ocena povsem pravilna. Redko katera dramatisacija je dobra. Danes pripominjamo le toliko, da je z 250 Din »avtorske« tantijeme preveč zahtevanega od del. odrov. Takih zahtev ne stavijo niti resnični avtorji dram, temveč se res običajno sploh odrečejo vsaki tantijem, ker vedo, s kakšnimi težavami se boré delavski ogri in ker tudi cenijo kulturni pomen njihovega dela. »Deseti brat« je pa Jurčičevo delo in se zato prav lepo zahvaljujemo velikodušnemu popustu od 300 na 250 Din, zlasti še, ko imajo naši odri kljub pomanjkanju dobrih dram in iger vendar-le primernejše stvari za uprizoritev, nego je ta »Deseti brat«. Radovedni smo, koliko avtorskih tantijem izplačajo od založbe »Naš oder« dedičem avtorja Josipa Jurčiča.

Jože Moškrič, Razkrinkana morala. — Pisali smo že o uprizoritvi te komedije, ki jo je spisal delavec Moškrič. Centrala »Svobode« jo je dala pretipkati in razmnožiti, da jo lahko uprizarijo naši odri. S. Moškrič ne zahteva nobenih avtorskih tan-

tijem, prosi pa vse podružnice, naj nekaj čistega dobička od teh uprizoritev darujejo za tiskovni sklad »Svobode«.

P. Golia, Kulturna prireditev v Črni mlaki. — Uprizoritev te veseloigre je v ljubljanskem gledališču prav lepo uspela. En prizor so morali ponavljati sredi igre — to se v drami malokdaj zgodi. Stvar zasluži ploskanje, ker se Golia v tej veseloigri dobro norčuje iz naše podeželske inteligence, iz malomeščanske kulture in njenih društev, pa tudi iz tistih naših komponistov, ki tako imenitno komponirajo in posiljujejo razne pesmi. Za naše odre bo uprizoritev težka, ker je precej oseb (20 moških in 9 žensk, nekaj vlog je sicer

malopomembnih). Veseloigra bi žela uspeh ne toliko v industrijskih, kakor v takih krajih, kjer so sedeži raznih oblastev in zbirališča podeželske frakarije.

Ernst Toller, Hinkemann, drama je izšla v slovenskem prevodu Ante Novaka. Priporočamo jo. Pri tem se vprašujemo, kako to, da ljubljansko gledališče ne uprizori nobenega Tollerjevega dela. Ali bomo ostali kar pri »Turških kumarah« in pri ugotovitvi, da ljubljanski teater ni pravi kraj za uprizarjanje dobrih dram?

Bernard Shaw, Sveta Ivana, je bila najbolj uspela uprizoritev tekoče dramske sezone. Zakaj jo je gledališka uprava spravila z odra?

Alpinizem in turiztika

Kongres »Prijatelja Prirode« za Jugoslavijo se bo vršil letos v Ljubljani od 11. avgusta dalje. Delegati podružnic »Prijatelja prirode« se bodo zbrali v Ljubljani v zgodnjih popoldanskih urah, nakar se bo vršilo glavno delo kongresa, ko se bo razpravljalo o bodočem organizacijskem delu kakor tudi o razvoju delavske turistikke in o utrditvi delavskih planinskih postojank. Delo kongresa se bo nadaljevalo še tudi v nedeljo, 12. avg. 1934 dopoldne. V nedeljo popoldne pa odidejo sodrugi delegati in drugi delavskih turisti na krajshe in daljše ture po slovenskih planinah, predvsem v Julijske alpe, Kamniške planine in Karavanke.

Osrednji odbor v Sarajevu je zaprosil ministrstvo, da dovoli za kongres polovično vožnjo za vse udeležence kakor tudi za ture, na katere odidejo posamezne delavske turistične skupine.

Odbor Saveza planinskih društev Jugoslavije je na svoji zadnji seji v začetku februarja t. l. odklonil sprejem turističnega društva »Prijatelj prirode« v savez. Sedaj, ko je PP. ugodil njihovim prvotnim zahtevam po spremembi nekaterih določb svojih pravil, so gospodje našli nov zadržek, ker § 87 pravil določa, da hranijo premoženje »Prijatelja prirode« v služaju njegovega razpusta delavske zbornice!

Delavstvo ni iskalo spora s Savezom, temveč je prijavilo že trikrat svoj pristop, toda bilo je vedno zavrnjeno. Zato je dolžnost vseh zaveznih sodrugov planincev, da se združijo v svoji organizaciji »Prijatelju prirode«, da po vseh večjih delavskih središčih ustanove podružnice »Prijatelja prirode«, v kolikor še ne obstojajo! Osamosvojitve delavstva je potrebna povsod.

Opozarjamo vse sodruge, da je banska uprava za dravsko banovino potrdila pravila »Prijatelja prirode«.

Vsa pojasnila za Slovenijo daje podružnica »Prijatelja prirode« v Ljubljani, Delavska zbornica.

H kongresu »Prijatelja prirode« opozarjamo posamezne sodruge planince, ki se žele udeležiti kongresa, oziroma skupnih izletov v naše planine, da že sedaj prično po malih zneskih zbirati denarna sredstva za izlete, da se jih bodo lahko v čim večjem številu udeležili. Tudi je zelo priporočljivo, da si nabavijo posamezne podružnice manjše in večje šatore, katere bi jemali s seboj na ture posamezni njeni člani proti majhni obrabni odškodnini in ki bi zelo dobro služili pri skupnih izletih zlasti ob kongresu. S tem se stroški izletov znižajo in nismo odvisni od odušstva v planinskih kočah SPD. Dokažimo svojo moč!

Kronika

Ob obletnici Hitlerjevega režima v Nemčiji je podalo vodstvo nemške socialdemokratske stranke obširno **programatično izjavo**, v kateri pravi med drugim: »V boju proti fašistovski diktaturi ni nobenega kompromisa, ni za reformizem in legalnost nobenega mesta. Socialdemokratski-

no taktiko določa edinole cilj osvojitve državne oblasti in njene ureditve za uresničenje socialistične družbe. Revolucionarni boj zahteva revolucionarno organizacijo. Starega aparata ni več in poskusi za njegovo zopetno oživiljenje ne odgovarjajo novim bojevnim pogojem. Nove organizacijo-

ske oblike s požrtvovalnimi borci morajo nastati. Že se tvorijo male skupine, ki morajo najti pravo tehniko svojega delovanja z drago plačanimi izkušnjami. To je nova revolucionarna elita. Ko se razvijejo nasprotstva znotraj samega fašizma in vedno bolj ostra nasprotja v kapitalizmu, ko bosta nezadovoljnost in razočaranje pretresala osnove fašizma med množicami, ko se pojavijo opozicionalne struje in se začne spontana gibanja množic, potem postane naloga revolucionarne elite, da poglobi nasprotstva v zavesti množic in da jim da pravo pot in cilj.

Naš boj za demokracijo je samo revolucionarni prehodni stadij za osvojitve državne oblasti. Nacionalno-socialistično despotstvo bo vrgla same zmaga revolucionarnega boja. Ta zmaga bo dosežena, če bo odločna, z radikalnim, borbenim duhom navdahnjena, izkušena elita revolucionarne socialistične stranke izkoristila pogoje objektivno revolucionarne situacije. Nato orisuje ta programatična izjava ves način delovanja in boja do definitivne zmage nad fašizmom. Pri tem opozarja na napake, storjene 1918. l.:

»Politični prevrat 1918. l. se je izvršil ob zaključku kontrarevolucionarnega razvoja, ki ga je določala vojna in nacionalistično shujskanje ljudskih množic. Cearski režim ni padel po organiziranem, pripravljenem, zavestnem revolucionarnem boju del. razreda, temveč po porazu na fronti. Socialna demokracija kot edina organizirana sila je brez odpora prevzela državno vodstvo, ki si jo je delila od vsega začetka z meščanskimi strankami, s staro birokracijo in z reorganiziranim vojaškim aparatom. Težka zgodovinska napaka med vojno desorientiranega nemškega del. gibanja je bila, da je pustila stari državni aparat skoro nespremenjen. Današnja situacija izključuje vsako ponovitev take napake. Ko bo strmoglavljena fašistovska diktatura, bo prva in glavna naloga revolucionarne vlade, da iztrebi vse korenine vsakega odpora s strani reakcije in da spremeni državni aparat v

gospodovalno orodje ljudskih množic.« Program podrobno našteva vse ukrepe, ki so za to potrebni. »Šele potem, ko se zasluga in utrdi nova revolucionarna oblast in ko bodo popolnoma uničene vse pozicije kontrarevolucije, se razpišejo volitve v novo ljudsko zastopstvo.« Po gospodarskem in kulturnem delu programa se vodstvo socialdemokratske stranke izreka za popolno enotnost delavskega pokreta: »Z zmago totalne fašistovske diktature je vprašanje, kako jo premagati, strašno jasno in enostavno. Odgovor se glasi: Totalna revolucija, moralna, duhovna, politična in socialna revolucija! V tem boju bo socialdemokratska stranka stremela po eni fronti vseh protifašistovskih krogov. Na skupen boj z delavskim razredom bo pozvala kmete, obrtnike, trgovce, ki so prevarani po obljubah nacionalnih socialistov, in intelektualce, ki so pod sedanjim režimom nezaslišano ponižani in zatirani... Diference v delavskem gibanju odpravljaja nasprotnik sam. Razlogi za razkol postajajo ničevi.« Programatična izjava se zaključuje: »Nacionalno-socialistični mogotci se bahajo, da so uničili revolucionarno socialistično delavsko gibanje, da so iztrebili misel svobode. Danes so oni zmagovalci in se strašno maščujejo nad premaganimi. Toda čim večja je ta njihova zmaga, tem težji bo njihov poraz. Kapitalistični razvoj ustvarja sam svoje grobarje in triumf od danes bo propast od jutri.

Mi bojujemo boj proti fašistovskemu barbarstvu za velike in neminljive ideje človeštva. Mi smo nosilci velikega zgodovinskega razvoja, odkar so bile pretrgane vezi srednjega veka, mi smo dedič neminljivih tradicij renesanse in humanizma, angleške in francoske revolucije. Nočemo živeti brez svobode in osvojili si jo bomo, svobodo brez gospodovanja razreda nad razredom, svobodo do polne odprave vsakega izkoriščanja in vsakega gospodovanja človeka nad človekom. — Nemški delavci, združite se v revolucionarnem boju za uničenje fašistovske diktature!«

Zapiski

Terseglav, klerikalna žurnalistika in idealizem. — Uredniki »Slovenca« se ob vsakoletnih izdajah »Cankarjeve družbe« zgražajo nad tem, da izrazita socialistična literatura izhaja v založbi, ki nosi ime največjega slovenskega pisatelja Ivana Cankarja. Kajti katoliški in premnogi drugi slovenski intelektualci menijo, da velik umetnik ne more biti nikdar socialist, da kultura ne more imeti nobenega opravka

s socializmom. Cankar lahko ostane po njihovem mnenju velik umetnik, vsi sme-mo občudovati njegovo lepo slovenščino, demagogija in ponižanje umetnika pa je, če se poudari, da je Ivan Cankar pisal socialistični manifest z zgodbo »Hlapec Jernej in njegova pravica«; skoro zločin pa je že, če proletarska založba nosi njegovo ime, namesto, da bi si izbrala iz pratike kakega svetnika. Temu se ne sme-

mo čuditi. Že pred vojno, ko je tudi še telesno živel Ivan Cankar, niso mogli dovoliti slovenski katoliški in liberalni pisarji, da bi bil Cankar socialist. Ko je Cankar v Ljubljani na javnem shodu nastopil za socialdemokratsko stranko (1907. l.), je meščanski časopis zapisal:

»Nekaj pa moramo pribiti kot brezobzirnost in uprav nečuvstvo predrznost celemu slovenskemu občinstvu nasproti, da se par političnih agentov podstopi porabiti prvega slovenskega pisatelja kot reklamo za svojo kričaško politiko, da ga kažejo kot neki unikum po shodih, na katere spada ravno toliko kakor v kak cirкус, da ga kažejo kot vabo za obilno udeležbo. Ni to samo profanacija Cankarja kot pesnika... to je splošno žaljenje naše narodnosti.« V tem se izraža vsa reakcionarnost tiste slovenske inteligence, ki pravi, da je rimska vera bistvo slovenske duše, da pa slovenski narod ne sme imeti nobenega opravka s socializmom, ki je res edini univerzalni duhovni tok moderne dobe.

V duhu tega sovraštva proti marksizmu je šel urednik »Slovenca« g. Terseglav napisat v katoliško revijo »Čas« očno najvažnejši letošnji knjigi C. D. »Naš svetovni nazor«. V tej kritiki straši g. Terseglav vse idealne ljudi pred teorijo dialektičnega materializma približno na tak način, kakor so pred vojno plašili narodne dame pred »rdečkarji«, ki da hočejo, da bo imela služkinja več pravice kakor milostiva. Terseglav namreč ne polemizira z dialektičnim materializmom in njegovimi teoretiki, temveč vsemu nauku podtakne nekaj svojega in potem se krega s tistim, kar je sam vtaknil v čevlji drugega. To je že stara metoda naših kritikov marksizma, ker z drugo metodo mu ne morejo priti blizu. Tako kličejo Gosarji, Terseglavi i. dr. vse poštene ljudi proti kugi posurovelega materializma. Večina ljudi, tudi med slovenskimi razumniki, je pa taka, da ne gre stvarim na dno, da se zadovolje s takim Marksom, kakor jim ga je našemil Terseglav, in vidijo potem surove materialiste v tistih, ki odkrivaio materialne korenine vseh »idealističnih« gibanj, kakor so politični katolicizem, fašizem in podobno. Vemo, da pri »Katoliškem tiskovnem društvu« ostanemo mi krušni materialisti, oni pa vsega posne-manja vredni idealisti. Socializmu pa seveda kljub temu ne preostane nič drugega, kakor da ostane sam sebi zvest in da še dalje podira vse »svete ideale« in da si koplje na grbo jezo in zamero vse te prečedne farizejske družbe; ali kakor je rekel Ivan Cankar:

»Kakor je že zdaj vsakemu izobraženemu Slovincu znano, je moj poglavitni

posel in poklic, da rušim ideale. V prejšnjih časih, ko sem bil še bolj cmerav in občutljiv, mi je bilo nekoliko sitno, kadar so me ljudje zmerjali zaradi tega mojega početja; sitno mi je bilo posebno zategadelj, ker nisem vedel, kaj in kje da so tisti sveti ideali, ki jih rušim. Mislim sem namreč v svoji nespameti, da človek naj-ljepše služi sebi in svojemu bližnjemu, če se ravna po postavah tiste resnice, ki je v njegovem srcu in ki mu kaže pot in cilj. Ta moja misel je bila huda zmeta. Ideal nikakor ni tisti cilj, ki ga sluti moje srce in kaže moje hrepenenje, temveč je spomenik ob cesti. Velik in lep spomenik, na katerem je z zlatimi črkami napisano: »Bo prošeno, ta prostor ne oskruniti.«

Takih obcestnih idealov pa je lepo število; toliko jih je, da se neroden človek lahko po nedolžnem zadene ob tega ali onega. Kdor hoče, da bo spoštovanja deležen, naj se odkrije vsakemu spomeniku posebej, zdaj na desno, zdaj na levo; naj se odkrije po večkrat na dan, ali najboljše: naj se odkriva neprestano. Tukaj velja nemški rek: »Mit dem Hute in der Hand...« Gorje človeku, ki gleda vase ali proti nebu, ali v obraz ljudem; pozabil se bo odkrivati obcestnikom, spodtkal se ob nje in kmalu bodo kazali nanj: »Glejte grešnika, ki nam skruni ideale!« Komur je bila govornja ta strašna beseda, mu tudi svetniško življenje ne pomaga več do nebes; kamorkoli se prikaže, je pohujšanje živiotom in nazdaritom. Posebno pa se bog usmili človeka, ki bi razustil, da tisti spomeniki nikakor niso ideali, temveč da so napota poštenim ljudem.« Ali sedaj razumete, zakaj se Terseglavi tako obregajo ob vse rušilce obcestnih »idealov«?

»Dom in Svet« in vzgoja našega naroda. — Katoliški pedagoški pisatelj Stan-ko Gogala razpravlja v 1. števil. letošnjega »Doma in Sveta« o problemu izobraževanja našega naroda. V nasprotju z vsemi tradicijami latinske cerkve, ki ni bila nikoli narodna, temveč hoče biti rimsko-univerzalna, kaže pri nas v zadnjem času katoliška inteligenca zelo slovensko-narodno lice. Tako Mahničju popolnoma nasprotno stališče diktirajo goli začasni interesi našega političnega katolicizma. Človek jim odpušča njihovo samoslovensko hinavščino, ker ve, da gospodje potrebujejo lepih besed o slovenstvu, da bi prikriili ljudem svoje prave namene. To, kar pa g. Gogala zahteva v imenu »slovenstva«, pomeni nevarno konkurenco same-mu hitlerjanskemu šovinizmu. Ta katoliški pedagog pravi namreč, da našega naroda sploh ne bi smeli vzgajati nobeni ljudje, ki imajo v sebi čuvstvo internacio-nalne solidarnosti z delavstvom drugih narodov. Z drugimi besedami povedano:

naš narod smejo vzgajati le učitelji in profesorji, ki zajemajo svojo modrost iz rimske posode, vsi drugi bi se izključili, ako pride do obnovljene Šušteršičeve dežele. G. Gogala najprej popisuje internacionalno usmerjenega človeka: »Tak človek noče prav nič vedeti o tem, kar je svojstveno njegovemu narodu (kje je to pobral ta slavni katoliški učenjak?), vse to se mu zdi malo ali pa nič vredno... Mogoče se mu zdi celo življenjsko nesametno govoriti o narodnostnih razlikah, ko bi hotel poudarjati samo skupnosti med narodi in doseči mednarodno sodelovanje. Mogoče je tak človek prišel do tega spoznanja po politični poti, mogoče tudi po etični (morale nam torej g. Gogala ne odreka). Za današnji čas je prav posebno značilna socialna pot, t. j. zahteva po sodelovanju vseh delavcev vseh narodov... Takega človeka moremo zato z dobrim smislom imenovati **mednarodno usmerjenega.**« Potem pa zaključuje pisec, da si je tak mednarodno usmerjen človek »sam vzel pravico do izobraževanja, ker bi mogel s svojim izobraženim delom celo nasprotovati temu, kar si mislimo pod izobrazbo lastnega naroda. (O tem si pač mislijo ljudje različno.) Če je mednarodno usmerjen, potem bi hotel s svojim izobraževalnim delom med narodom pospeševati in dvigati vprav one plati, ki so skupne vsem narodom in ki tudi naš narod vežejo v eno širšo človečansko enoto.« Na to kličemo: živel katoliški fašizem, ki v interesu italijanskega imperIALIZMA tako lepo skrbi v srednji Evropi, da ne pride do miru in sodelovanja med narodi. X

Rekord v reakcionarstvu je dosegel zadnje čase »Slovenec«. Dosledno vatiškanski politiki bruha gnoj in prokletstvo na španske socialiste in framazone, pričakuje vsak čas ustoličenja rojalistične reakcije v Franciji, v svojih uvodnikih skoro vsak dan orisuje strašen materializem socializma in povzdiguje v nebeške višave vzvišen idealizem političnega katolicizma. Do zadnjih dni je pa izmed vseh najbolj proslavljal Dollfussa, češ, da on edini uvaja v svoji državi »red krščanske pravičnosti«. Proti tistim, ki so napadali Dollfussa, je zapisal »Slovenec« v nekem svojem uvodniku: »...nemara ne prenesejo pogleda na kanclerja, ko kleči pri sveti maši na prostem.« Kako ganljivo je res to »Slovenčevo« farizejstvo.

Posebne svoje poročevalce ima »Slovenec« po vseh mogočih mestih tega sveta. Ti poročevalci imajo to smolo, da se

vedno »na licu mesta« tako dobro prepričajo o položaju, da se razvoj vselej drugače obrne, kakor ga napovedujejo mogočni naslovi v »Slovencu«. Ljudje so že uganili, odkod ta smola: ti »posebni poročevalci« iz daljnega vzhoda in drugih območij svetovne politike so večinoma redno nastanjeni v — ljubljanskih gostilnah in kavarnah.

Kaj ste? — Narodna Strokovna Zveza je pri agitaciji za volitve rudarskih zaupnikov agitirala z vsemi mogočimi gesli, da je ljudi tako zbegala, da je ogromna večina volila drugo listo. Narodna Strokovna Zveza naj jasno pove, ali je narodna v duhu starega liberalizma, ali je nacionalno-socialistična v smislu hitlerijanstva, ali je narodno-socialistična v duhu čeških narodnih socialistov, ali je članica »nacionalno-socialističkov fronta«, ki ga snuje »Orjuna«, ali je sploh kaj, ali vse, ali nič. Dokler tega ne pove, tudi ljudje ne morejo vedeti, kaj da je. Morda se prav zato tako krči število njenih pristašev. X

Tiskovni sklad „Svobode“

III. seznam prispevkov za tiskovni sklad »Svobode«.

Kranj: Splošna delavska strokovna zveza, podružnica Din 119.—

Stari trg pri Rakeku: na bloku št. 303 zbral s. Preveč Viktor Din 25.—, s. Perušek Jak. na bloku št. 304 zbral Din 25.— in posebej Din 12.—; skupaj Din 62.—

Lesce: zbral s. Podobnik Josip Din 110.—

Črna: podružnica »Svobode« zbrala Din 100.—

Dobrunje pri Ljubljani: Podružnica »Svobode« zbrala na bloke Din 100.—

Rogaška Slatina: zbral s. Jugovar Din 25.—

Litija: zbral na bloke s. Vuk Viktor Din 75.—, s. Zupan Din 25.—, s. Kolman Din 25.—, s. Podlipnik Din 25.—; skupaj Din 150.—

Ljubljana: darovali sodrugi: Josip Morretti, uradnik OUZD Din 24.—, Pavle Kresal, pleskar Din 100.—, s. dr. Jelenc, odvetnik Din 40.— dal sejnino prosv. odseka Del. zbornice, s. Jože Ogrin Din 10.—, s. Štukelj zbral na blok Din 25.—, s. Vuk Ivan Din 25.—, s. Simonič Din 25.—, s. Cankar Din 25.—, Delavska akademija v Ljubljani Din 632.—; skupaj Din 906.—

Vsega skupaj Din 1572.—, prva zbirka Din 3782.—, druga Din 2001.50, vsega skupaj Din 7355.50.